

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Aneta Macková

Srovnání úrovně vědomostí žáků z dějepisu
v sekundárním vzdělávání na vybraných školách

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila pouze prameny uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne .....

.....

Aneta Macková

Děkuji panu PhDr. Pavlu Kopečkovi Ph.D. za odborné vedení a cenné připomínky v průběhu konzultací. Děkuji také všem, kteří mi poskytli nezbytné informace, o jejichž poznatky jsem se mohla opřít.

Obsah

Úvod	7
Teoretická část	9
1 Vývoj výchovy a vzdělání	9
1.1 Starověké Řecko a Řím.....	9
1.1 Vzdělání ve středověku v českých zemích	10
1.2 Vzdělání v novověku v českých zemích	12
1.3 Školství v 18. století v českých zemích	15
1.4 Školství v 19. století v českých zemích	17
1.5 Vývoj českého školství v první polovině 20. století	19
1.6 České školství v druhé polovině 20. století a na počátku 21. století	19
2 Výuka vzdělávacího oboru dějepis.....	22
2.1 Vývoj výuky dějepisů	22
2.2 Rámcový vzdělávací program.....	24
2.2.1 Klíčové kompetence	25
2.2.2 Průřezová témata	26
2.2.3 Dějepis v rámcovém vzdělávacím programu	26
2.3 Učebnice dějepisů	27
2.4 Význam dějepisů.....	28
2.5 Cíle výuky dějepisů	28
3 Výukové metody	30
3.1 Klasické metody	31
3.1.1 Výklad	31
3.1.2 Vyprávění	32
3.1.3 Rozhovor	33
3.1.4 Metody názorně demonstrační.....	34
3.2 Moderní vyučovací metody	34

3.2.1	Dramatická výchova	34
3.2.2	Dokumentární film	35
3.2.3	Myšlenková	36
3.2.4	Exkurze	36
3.2.5	Metody práce s textem.....	37
3.2.6	Skupinová práce	38
3.2.7	Kritické myšlení	39
3.3	Didaktická technika	39
	Praktická část.....	41
4	Metody šetření	42
4.1	Didaktický test	42
4.2	Dotazník.....	43
4.3	Interview	44
5	Charakteristika škol vybraných škol	45
5.1	Historie III. Základní školy 8. května Šumperk.....	45
5.2	Historie základní školy Karla Staršího ze Žerotína v Bludově.....	47
5.3	Gymnázium Šumperk	49
6	Výuka dějepisu na zkoumaných školách.....	51
6.1	Základní škola 8. května	51
6.2	Základní škola Karla Staršího ze Žerotína Bludov	52
6.3	Gymnázium Šumperk	53
7	Výsledky didaktického testu.....	55
7.1	Základní škola 8. května	55
7.2	Základní škola Karla Staršího ze Žerotína Bludov	55
7.3	Gymnázium Šumperk	57
7.4	Shrnutí.....	57
8	Výsledky dotazníku	60

8.1	Oblíbenost dějepisu.....	60
8.1.1	Základní škola 8. května Šumperk	61
8.1.2	Základní škola Karla Staršího ze Žerotína Bludov.....	61
8.1.3	Gymnázium Šumperk	62
8.1.4	Shrnutí	62
8.2	Příprava na výuku a test.....	63
8.2.1	Základní škola 8. května Šumperk	63
8.2.2	Základní škola Karla Staršího ze Žerotína Bludov.....	64
8.2.3	Gymnázium Šumperk	65
8.2.4	Shrnutí	66
8.3	Oblíbené téma	66
8.3.1	Základní škola 8. května Šumperk	67
8.3.2	Základní škola Karla Staršího ze Žerotína Bludov.....	67
8.3.3	Gymnázium Šumperk	67
8.3.4	Shrnutí	68
	Závěr.....	69
	Seznam zdrojů	71
	Příloha č. 1 – Didaktický test	76
	Seznam tabulek a grafů.....	79
	Seznam příloh.....	79

Úvod

Tématem diplomové práce je porovnání dějepisných vědomostí žáků sedmých tříd na různých školách. Jedná se o vědomosti, které žáci nabyli při výuce v prvním pololetí sedmého ročníku. Učivo v tomto ročníku vymezuje rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání a z něj vycházející školní vzdělávací programy na jednotlivých školách. Učivo je v tomto období zaměřeno na české a světové dějiny v období středověku. Konkrétně se jedná o Sámovu říši, Velkou Moravu a nástup Přemyslovců na český trůn. Ve světových dějinách se žáci dozvídají například o Francké říši, stoleté válce, křížových výpravách nebo zámořských objevech.

Cílem této práce je posoudit, zda žáci na různých základních školách a nižším gymnáziu dosahují stejných vědomostí. Dále se diplomová práce zabývá oblíbeností dějepisu mezi žáky a jejich přípravou na výuku. Vzhledem k faktu, že oblíbenost předmětu také závisí na přístupu učitele, byl s jednotlivými pedagogy veden rozhovor na téma výukové metody a průběh vyučovací hodiny v sedmém ročníku.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části, a to část teoretickou a praktickou. Teoretická část se nejprve zabývá vývojem výchovy a vzdělanosti. V první kapitole je v krátkosti shrnut vývoj ve starověku, který tvoří nezbytnou základnu pro další vývoj vzdělání, jak ve světě, tak v českých zemích. Následně se práce zabývá vývojem vzdělanosti v českých zemích s malým přesahem do dějin světových, které jsou samozřejmě neodmyslitelné. Na vývoj českého školství bude v praktické části navázáno historií jednotlivých škol, na kterých byl prováděn výzkum. Vývoj vybraných škol postihly více či méně události, které zasáhly celé území českých zemí a jsou popsány v části teoretické.

Druhá kapitola teoretické části je zaměřena na samotnou výuku dějepisu. Nejprve je podán vhled do historie výuky dějepisu v českých zemích. Následně je uveden nástin výuky dějepisu tak, jak je vnímána dnes. Jedná se tedy o zařazení výuky dějepisu do oblasti člověk a společnost v rámcovém vzdělávacím programu a z toho plynoucí povinnosti. V této kapitole je také popsán význam dějepisu a cíle výuky. Další část se věnuje funkcím a využití učebnice ve výuce.

Další kapitola nese název výukové metody. Tato kapitola zde byla vřazena, protože výběr výukových metod, jejich střídání a rozmanitost může ovlivnit vztah žáků k vyučovacím předmětům.

Nejprve jsou popsány metody, které jsou na školách využívány nejčastěji. Jedná se o výklad, vyprávění a rozhovor. Následují moderní vyučovací metody, které se stávají trendem a zároveň nezbytností ve výuce, protože nejvíce rozvíjí klíčové kompetence v souladu s nároky uvedenými v rámcovém vzdělávacím programu. Malé využití těchto metod bývá také velmi často terčem kritiky české školní inspekce.

V praktické části je popsána historie škol, na kterých byl prováděn výzkum. Jedná se o tři školy ze šumperského okresu. Konkrétně se jedná o III. základní školu 8. května v Šumperku zvanou „Hluchák“. Dále o Gymnázium Šumperk, kde výzkum probíhal na nižším stupni gymnázia ve třídě G2. Poslední školou je Základní škola Karla Staršího ze Žerotína v Bludově. U těchto škol je dále popsána jejich současná charakteristika, tak jak je prezentována ve školním vzdělávacím programu. Tyto školy byly vybrány z důvodu ověření, zda se liší úroveň znalostí žáků podle toho, zda studují na základní škole, která se nachází ve městě, na vesnici nebo navštěvují nižší gymnázium. Předpokladem je, že žáci na nižším gymnáziu budou mít nejlepší výsledky a nejhůře dopadnou žáci, kteří navštěvují základní školu na vesnici.

Tato hypotéza byla ověřována pomocí didaktického testu, který byl zadán v sedmých třídách a odpovídající třídě na nižším gymnáziu. Jednalo se celkem o 17 otázek, které shrnovaly znalosti z prvního pololetí sedmého ročníku. Následovaly čtyři otázky, které byly věnovány oblíbenosti dějepisu a přípravě žáků na hodinu. Poslední otázka z tohoto okruhu byla věnována nejoblíbenějšímu dějepisnému tématu.

Následuje vyhodnocení didaktického testu. Je porovnána úroveň znalostí žáků napříč školami a také mezi pohlavími. Podobným způsobem je analyzován výsledek oblíbenosti dějepisu mezi žáky. Jako poslední je vyhodnoceno nejoblíbenější téma.

Součástí praktické části je také interview s učitelem dějepisu. V rámci interview byli učitelé dotazováni na průběh hodiny dějepisu v testované třídě, na využití učebnice a různých druhů metod v průběhu vyučovací hodiny.

Teoretická část

1 Vývoj výchovy a vzdělání

1.1 Starověké Řecko a Řím

Počátky výchovy a vzdělanosti můžeme řadit do období tři tisíce let před naším letopočtem na území Minojského a Mykénského Řecka, které se rozkládalo na území dnešního ostrova Kréta a pevninského Řecka.

Hlavní rozvoj výchovy a vzdělanosti ale nastal až okolo pátého století před naším letopočtem v řeckých městských státech Athény a Sparta.

V ekonomicky vyspělých Athénách probíhala výchova na základě ideálu kalokagathia. To znamená, že jedinec měl být rozvíjen harmonicky ve všech odvětvích. Těmito odvětvími je myšleno jak duševní a tělesné krásno, tak statečnost.¹ Do sedmi let věku byly děti vychovávány doma a učily se mravnímu chování. Ženám a dívkám se v Athénách nedostávalo žádného vzdělání. Od dětství byly vychovávány doma pouze tanci, hudbě a zpěvu.² U chlapců byla výchova odlišná. Ti se nejprve učili triviui, hudbě, poezii a zpěvu. Následovalo zdokonalení v zápasu a v gymnastických disciplínách. Poté následovala vojenská služba. V Athénách se poprvé setkáváme s třístupňovým systémem škol, který byl přístupným pouze chlapcům.³

Ve starověké Spartě byla naopak největší důležitost přikládána vojenské výchově. Chlapci byli od sedmi let vychováni ve školách, kde se učili boji, taktice války a znalostem o starých hrdinech. V tomto lze vidět první náznaky výuky dějepisu. Pozdější výuka byla zaměřena pouze na boj a válečnictví. Dívka byla vychovávána pouze v domácnosti. Byla vedena k domácím pracím a jejím hlavním úkolem bylo porodit a vychovat odvážného a silného válečníka.⁴

Založení Říma se datuje do osmého století před naším letopočtem. Na počátku veškerá výchova probíhala pouze v rodinně. Děti bez ohledu na pohlaví byly vychovávány na život v zemědělství a chlapci navíc v bojovníka. Okolo pátého století před naším letopočtem, proběhly změny v oblasti výchovy a vzdělávání, když Římané převzali řecký vzdělávací systém.

---

¹ HÁBL, Jan a JANIŠ Kamil. *Přehled dějin pedagogiky*. 2010, str. 6-7.

² ŠTVERÁK a Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 1988, str. 25.

³ HÁBL, Jan a JANIŠ Kamil. *Přehled dějin pedagogiky*. 2010, str. 7.

⁴ Tamtéž, str. 5.

Školy měly vychovávat nové řečníky, což znamená vzdělané a aktivní politiky a úředníky.⁵ Nově ale vznikají školy elementární, gramatické, školy pro bohaté patricie a školy réterské.⁶

Na přelomu letopočtů byla situace značně složitá. V Evropě probíhalo stěhování národů a křesťanství začínalo mít stále větší vliv. Tím se křesťanská idea začala více dostávat do popředí i ve výchově a vzdělání.⁷

Od první poloviny 2. století začínaly vznikat první legitimní křesťanské školy. Tyto školy nebyly určeny pouze pro děti, ale také pro dospělé, kteří se připravovali na přijetí do církve.⁸

Velkou roli začínaly hrát, do té doby téměř neznámé křesťanské cnosti. Mezi tyto cnosti zařadil sv. Augustin (354-430 n. l.) víru, naději a lásku, čímž začal udávat nový směr výchovy. Hlavním cílem se tedy stalo pěstování víry, a to hlavně z důvodu, aby se člověk mohl stát občanem božího státu.⁹

1.1 Vzdělání ve středověku v českých zemích

Po rozpadu západořímské říše v roce 476 našeho letopočtu a rozvrácení antického světa barbary začíná stěhování národů. Toto období je charakteristické hlubokým úpadkem. Vzdělanost přežívá pouze v kláštrech, kde jsou opisovány knihy.¹⁰ Obnova přichází až na počátku 11. století, kdy se začíná vytvářet feudální společnost, která se nově začíná dělit na šlechtu, duchovenstvo, měšťany a poddané. Nové uspořádání společnosti se také projevuje ve výchově a vzdělání, protože každé vrstva obyvatelstva má jiné potřeby.¹¹

První středověké školy byly církevní, protože bylo potřeba vychovat dostatek nového duchovenstva, které by dál hlásalo víru. Církevní školy se dělily na dva, později tři typy. Školy klášterní měly vzdělávat budoucí mnichy. Později byly přístupné i pro chlapce, kteří do školy pouze docházeli a připravovali se na jinou než kněžskou dráhu. V klášterních školách se přepisovaly knihy, což se později projevilo jako nezbytné pro šíření vzdělanosti. Dále existovaly školy katedrální, které byly určeny pro vzdělávání světských kněží. Oba typy škol byly v raném středověku jedinou možností vzdělání. Později vznikaly školy farní, kde mládež získávala základy křesťanské víry.

---

⁵ JÚVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2003, str. 12-13.

⁶ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 1988, str. 40.

⁷ JÚVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2003, str. 12-13.

⁸ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 1988, str. 43-44.

⁹ JÚVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2003, str. 12-13.

¹⁰ DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. 2015, str. 157.

¹¹ ŠTVERÁK, Vladimír a ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. 2001, str. 27.

Dále se církev angažovala ve vzdělávání dětí z vládnoucích tříd, aby si zajistila svůj podíl vlivu na světské moci. Žáci byli slepě podřizováni autoritě a všechna pravda byla dána pouze Písmem.¹²

V českých zemích se počátek křesťanské vzdělanosti vztahuje k roku 845, kdy 14 českých knížat přijalo křest v Řezně. Od té doby byly zakládány křesťanské kostely. První školy tak vznikaly právě u těchto kostelů. Zlomovým bodem je příchod Konstantina a Metoděje na Velkou Moravu. Oba věrozvěsti šířili nejen křesťanství, ale i vzdělanost. Označení „první učitelé národa“ dostali nejen za vytvoření nové slovanské abecedy, ale hlavně za přeložení Bible z řečtiny do staroslověnského jazyka. Těmto bratrům je také připisováno založení první školy pro budoucí kněží a zřízení katedrální školy na Velehradě. Jak bylo zvykem všude ve světě, i na našem území vznikly první školy při církevních stavbách.¹³

Významná katedrální škola je spojena i s pražským biskupstvím na konci 10. století. Další katedrální školy vznikaly při benediktínských klášterech v Břevnově, Broumově Hradisku u Olomouce aj. Rozvoj klášterních škol je spojován s příchodem nových mnišských řádů na území Čech a Moravy.¹⁴

Ve vrcholném středověku se začala rozšiřovat rytířská výchova. Mladý rytíř byl vychováván od sedmi let. Měl se stát odvážným bojovníkem, který bude schopný se postavit ze svého pána. Dále měl být galantním mužem, který bude skládat verše pro svou dámu. Šlechtické dívky nenabývaly velkého vzdělání. Byly vzdělávány pouze v základech trivia. Největší pozornost byla věnována modlitbám, žalmům, ručním pracím a také zpěvu a tanci. Největší společenskou skupinu ve středověku tvořili rolníci. Děti byly vychovávány v rodinách, kde se učily zemědělství a získávaly potřebné technické znalosti. Tato část společnosti byla vzdělávána hlavně předáváním lidových zvyklostí a mravů. Značný vliv měla povinnost chodit do kostela a vyslechnout kázání kněze. Kněží velmi často předčítali Písmo a tímto způsobem předávali znalosti.¹⁵

Městský stav se vyvíjel až v průběhu 12.–14. století. Tento stav se společně s rozvojem měst zasloužil o výstavbu městských škol. Rodiče žáků platili školné, což zajišťovalo hospodářskou stránku existence. Tyto školy se v průběhu středověku vyvíjely a snažily se vymanit z moci církve. Ke konci středověku existovali tři typy městských škol.

---

¹² ŠTVERÁK, Vladimír a ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. 2001, str. 27.

¹³ Tamtéž, str. 27

¹⁴ DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. 2015, str. 165.

¹⁵ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 1988, str. 46-51.

První z nich byla škola městská. Jednalo o školu nejnižšího typu. Na těchto školách se učilo základům mateřského jazyka jak v písemné, tak v mluvené formě. Dále byly školy partikulární. Zde se učilo základům trivia, latinskému jazyku, dále hudbě, umění... Posledním typem byla stále škola klášterní, z níž bylo možno pokračovat na univerzitu. V měšťanských rodinách byly dívky vedeny ke zbožnosti, cudnosti a pokoře vůči mužům. Výchovu zajišťovala matka, výjimečně dívka chodila do školy, aby se naučila základům trivia.¹⁶

V pozdním středověku byly ideální podmínky pro vznik vysokého školství – univerzit. Vznik byl ovlivněn hospodářským rozvojem a příznivou politickou situací. Univerzity se sice objevují již ve starověku, ale pod názvy akademie nebo lycea. Takováto první univerzita vznikla již v roce 862 v Cařihradě, ale po několika málo letech zanikla. První středověká univerzita vznikla v dnešní Itálii, konkrétně v Boloni v roce 1158, kde se studovalo římské právo. Poté se univerzity objevují ve významných městech jako je Paříži, Londýn a další. První střeoevropskou univerzitou byla Karlova univerzita v Praze, založena roku 1348. Původní univerzity měly jiný účel než dnes: student měl nalézt jednotu a harmonii. Doba studia se pohybovala mezi 5–7 lety, podle typu. Původní univerzity byly založeny z iniciativy církve, avšak měly vlastní zákony a samosprávu.¹⁷

1.2 Vzdělání v novověku v českých zemích

S nástupem novověku se dostává do popředí renesance a humanismus, který také zasáhl do oblasti výuky. V Evropě vznikají manufaktury, jsou objeveny nové obchodní cesty, dochází k velkému rozvoji přírodních věd, filozofie a kultury.¹⁸ Pro renesanci je typické vzkříšení antických hodnot. Ruku v ruce s tímto proudem šel humanismus, který se vyhraňuje proti církevnímu vzdělání. Ten se začal projevovat hlavně na světských školách. Humanisté věnovali velkou pozornost studiu klasické řecké a římské literatury. Humanismus našel i nové cíle vzdělání. Nově je kladen důraz na tělesný rozvoj dítěte, estetickou výchovu i rozšíření znalostí v oblasti přírodních věd.¹⁹ Humanistická vzdělanost začala do českých zemích pronikat později z důvodu husitských válek. Nový myšlenkový směr se začal projevovat nejvíce na pražské univerzitě, kde byla vidět orientace na řečtinu, antické autory a přírodní vědy.²⁰

---

¹⁶ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 1988, str. 59-61.

¹⁷ HÁBL, Jan, JANIŠ, Kamil. *Přehled dějin pedagogiky*. 2010, str. 31-32.

¹⁸ JŮVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2003, str. 18.

¹⁹ HORÁK, Josef a KRATOCHVÍL, Milan. *Nástin dějin pedagogiky*. 2001, str. 30-31.

²⁰ DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. 2015. str. 175.

S univerzitami byly v 16. století těsně spjaty školy městské. Rektor univerzity řídil obsah a způsob výuky nebo jezdil na inspekce. Učebnice, které byly v té době vydávány, byly většinou latinské gramatiky. Většina učebnic byla doplněna českým výkladem problematických pojmů.²¹

V českých zemích na konci 15. století vzniká Jednota bratrská, které se také zasloužila o velký rozvoj vzdělanosti. Vyšší vzdělání Jednota bratrská sice neuznávala, ale požadovala všeobecnou gramotnost. Zprvu se jednalo o uzavřené společenství, které mělo vlastní systém škol, který se dělil na tři stupně. Výchova vedla hlavně ke kázni a počestnosti.²²

Nejvýraznější osobností z období novověku v oblasti pedagogiky je bezesporu Jan Ámos Komenský. Jan Ámos Komenský byl členem Jednoty Bratrské, působil jako učitel na přerovské škole, byl rektorem školy ve Fulneku. Komenský tvrdil, že vzdělání má velký podíl na nápravě společnosti. Dále věřil, že vzdělání je důležité, aby lidé jednali správně a dělali správná rozhodnutí. Vzdělání by člověk neměl nabývat pouze ve škole, ale měl by se vzdělávat po celý život. Celoživotní vzdělání pojmenoval jako pansofie, která měla pomáhat odhalit všechno dobro i zlo.²³

Svým rozsáhlým dílem Velká didaktika (Didactica Magna) položil základy novodobé pedagogiky. Tento spis objasňuje základní cíle výchovy, obsah výchovy, ale také soustavu organizace školství nebo metodiku k vypracování učebnic. Také dává velký význam použití pomůcek ve vzdělání. Ve spisu Velká didaktika je zdůrazněna důležitost motivace žáka, která je podstatná pro efektivnost výuky. Dále rozpracovává didaktické principy, které jsou dodnes platné. Hlavním požadavkem je princip názornosti, systematickosti, návaznosti a aktuálnosti. Další návrhy jsou ve školské organizaci. Do šesti let by se dítě mělo vzdělávat doma poté nastoupit na obecnou školu, kde by mělo být do dvanáctého roku života. Výchova by měla být v mateřském jazyce. Následně do 18 let škola latinská, a nakonec univerzitní vzdělání, které by měl student ukončit ve 24 letech.²⁴

Významnou publikací je také Infomatorium školy mateřské, kde je podán návod, jak rozvíjet nejmladší děti. Komenský ve svých spisech podává ucelený výchovný systém.

---

²¹ DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. 2015, str. 175-176.

²² ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 1988, str. 84.

²³ KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. 2008, str. 21.

²⁴ JÚVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2003, str. 23-25.

Dalším dílem, které ovlivnilo výchovu a vzdělání je 4. díl publikace Všeobecné porady o nápravě věcí lidských – Vševýchova – Pampaedia²⁵

V roce 1540 vznikl Řád Tovaryšstva Ježíšova, známý pod jménem jezuité. Zakladatelem je Ignác z Loyoly. Ve svých kázáních považovali za nedůležitějších vzdělání. Své výchovné působení chtěli předávat hlavně šlechtě a bohatému měšťanstvu. Jezuité následně po celé Evropě začali budovat síť škol nového typu. Školy se nazývaly koleje a měly za účel systematickou výchovu. Jednalo se o internátní kolej, která zaručovala střední a vyšší vzdělání. Škola byla na šest let a hlavními body vyučování byla latina, rétorika, náboženství a realie. Velké pozornost byla věnována také tělesné výchově.²⁶ Do Prahy se Jezuité dostali v roce 1556 na pozvání Ferdinanda I. V Praze založili jezuitkou kolej u sv. Klimenta. Později dostává kolej status univerzity. V době pobělohorské, kdy začíná násilná rekatolizace, se opět začínají rozvíjet klášterní školy, které zakládají nejen jezuité, ale i další řády.²⁷

Dalšími takovými řády u nás, které se zasloužily o rozvoj vzdělanosti, byli například piaristé nebo sdružení Školních bratří.²⁸

Další osobnosti, které významně ovlivnily myšlení ve výchově a vzdělání bychom našli v zahraničí. Jedná se například o anglického pedagoga Johna Locke, který žil na přelomu 17. a 18. století. Ve svých názorech prosazoval hlavně výchovu s ohledem na individuální osobnost dítěte. Dítěti by měly být poskytnuty pouze užitečné vědomosti, a rozvíjena by měla být tělesná zdatnost a mravní hodnoty. Locke se zabýval převážně výchovou šlechtických chlapců, ale snažil se načrtnout i obraz výchovy chudších vrstev. Pro tyto děti by měly zřízeny pracovní školy, kde by získávaly správné pracovní návyky a základy náboženství.²⁹ Hlavním znakem jeho výchovy je úcta k dítěti a jeho právům, aby z dítěte vychoval svobodného a sebevědomého občana. Cílem jeho výchovy bylo vychovat šťastné a úspěšné dítě.³⁰ Výchovu dítěte Locke rozdělil do tří složek. Na výchovu tělesnou, která hraje nejdůležitější roli, výchovu mravní a dále výchovu rozumovou.³¹

Dalším představitelem je Jean Jacque Rousseau, jeden z největších myslitelů francouzského osvícenství. Jeho koncept zahrnuje svobodnou a přirozenou výchovu.

---

²⁵ Tamtéž, str. 23-25.

²⁶ JÚVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2003, str. 23-25.

²⁷ ŠTVERÁK, Vladimír a ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. 2001, str. 44.

²⁸ JÚVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 2003, str. 18-21.

²⁹ ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. 2011, str.17.

³⁰ KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. 2008, str. 45-47.

³¹ HORÁK, Josef a KRATOCHVÍL, Milan. *Nástin dějin pedagogiky*. 2001, str. 50.

Jeho myšlenky jsou zaznamenány v díle Emil čili o výchování.³² Rousseau rozdělil dětský vývoj do čtyř období. Každé období je charakteristické rozvojem dítěte v jiné oblasti. Zabývá se také výchovou dívek, která má být odlišná od výchovy chlapců, neboť žena v životě zastává jiné postavení.³³

V druhé polovině 18. století vzniklo v Německu filantropické hnutí. Jednalo se o pokrokový směr, který chtěl změnit stávající systém výchovy. Tento směr vycházel z dříve uvedených autorů. Od Komenského převzal didaktické zásady, od Lockeova důležitost tělesné a mravní výchovy a od Rousseaua přirozenou výchovu a potřebu lásky k dítěti.³⁴

Z tohoto hnutí si představíme nejvýznamnějšího představitele. Je jím Johann Heinrich Pestalozzi. Pestalozzi byl nejvíce ovlivněn spisy Rousseaua. Ve vzdělání dle něj hraje důležitou roli rodina, jejíž prostřednictvím se člověk naučí nejvíce. Podle jeho domněnky má být lidem poskytnuto nejprve obecné vzdělání, až potom se mají specializovat na určitý obor. Základem vzdělání jsou elementární body výuky, kterými jsou: číslo, forma a řeč, na kterých lze později rozvíjet rozumové myšlení. Tyto tři body položily základ elementární pedagogiky. Postupně docházel k názoru, že výchova a vzdělání má z pudově jednajícího jedince udělat rozumně myslící bytost. Výsledkem vzdělání by měl být harmonický člověk.³⁵

1.3 Školství v 18. století v českých zemích

Nyní se vraťme do českých zemích konce 18. a počátku 19. století. České země, které náležely k habsburské monarchii, byly nadále zaostalé jak po kulturní, tak po politicko-správní stránce. Proto muselo být přijato mnoho opatření ke zlepšení stavu a vytvoření silného státu. Aby tyto cíle mohly být naplněny, musela se zvednout také úroveň vzdělanosti. První změnou bylo zrušení jezuitského řádu v roce 1773, který se do té doby staral o školství, které nyní přechází do rukou státu.³⁶

V 70. letech 18. století byla přijata reforma gymnázií, kterou vypracoval Gratian Marx. Gymnázia se skládala z 5 tříd gramatických a 2 tříd humanitních. Vyučovacím jazykem byla němčina a latina. Obsah výuky byl modernizován a byla vytvořena dvorská studijní komise, která měla školy spravovat.³⁷

---

³² KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. 2008, str. 21.

³³ HORÁK, Josef, KRATOCHVÍL, Milan. *Nástin dějin pedagogiky*. 2001, str. 51.

³⁴ Tamtéž, str. 52.

³⁵ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 1988, str. 118-122.

³⁶ HORÁK, Josef, KRATOCHVÍL, Milan. *Nástin dějin pedagogiky*. 2001, str. 51.

³⁷ Tamtéž, str. 63.

Školy obecné podléhaly reformě sepsané Johannem Ignácem Felbigerem, která nese jméno: *Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařských dědičných zemích*. Jeho reforma proběhla v roce 1774 a vyhlásila všeobecnou vzdělávací povinnost pro děti ve věku od 6–12let. Pouze dětem ve věku 9–12let se poskytovaly úlevy v letních měsících a v období žní. Nejnižším typem škol se staly školy triviální. Triviální proto, že se se zaměřovalo na výuku trivia, tj. čtení, psaní počítání, dále na výuku náboženství a základy zemědělského hospodářství. Vyučovacím jazykem byla čeština. Školy byly určeny pro děti ve věku od 6 do 9 let. Dalším typem školy byly školy hlavní. Zde se výuka rozšiřovala o výuku základů němčiny a latiny. Dále se vyučovalo základům geometrie, přírodních věd, zeměpisu a stavitelství. Zde byl již od vyšších ročníků vyučovací jazyk německy. Posledním typem školy byly školy normální. Tyto školy rozšiřovaly učivo, které se žáci naučili na škole hlavní. Na těchto školách se již vyučovala pouze v německém jazyce.³⁸

Všeobecná vzdělávací povinnost sebou nesla mnoho nesnází. Jedním z velkých úskalí, které se sebou vzdělávací povinnost nesla, byly vyučovací metody. Metodický podkladem k této problematice byla kniha taktéž Johanna Ignáce Felbigera tzv. *Kniha metodní pro učitele škol v c.k. zemích*. Tato kniha měla učitele vést k efektivnímu učení žáků. Díky tomu se ve větší míře začaly využívat učebnice, hlavně slabikáře k počáteční výuce čtení. Ve škole měla ke klidné atmosféře také přispívat kázeň. Podle Felbigera se měl učitel vyvarovat výbuchů hněvu a urážkám na cti. Značný prostor byl samozřejmě věnován také zkušebnímu řádu. Žáci měli být hodnoceni po pololetí. Po dokončení školní docházky získávali žáci osvědčení o svých znalostech.³⁹

Pokračovatelem Felbigera byl Ferdinand Kindermann, který se stal zakladatelem tzv. *Industriálních škol*. Jeho idea byla spojit školu s prací dětí. Jeho cílem bylo odstranit chudobu a připravit mladého člověka na společenské a výrobní změny, které byly na přelomu osmnáctého a devatenáctého století. Jeho plán vešel v platnost roku 1780 a byl aplikován přibližně na pěti stech školách.⁴⁰

---

³⁸HORÁK, Josef a KRATOCHVÍL, Milan. *Nástin dějin pedagogiky*. 2001, str. 64; KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*, 2008, str. 85

³⁹ KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*, 2008, str. 86-87

⁴⁰ Tamtéž, str. 85

Díky reformám se v průběhu následujících třinácti let vzdělanost v českých zemích značně zvýšila. Koncem 18. století byl v českých zemích kladen velký důraz na školní docházku. Díky tomu docházelo k velkému nárůstu počtu škol.

Ač bylo podle statistik v českých zemích přes tři sta tisíc žáků, kteří měli školu pravidelně navštěvovat, do školy jich pravidelně docházely necelé dvě třetiny.⁴¹

1.4 Školství v 19. století v českých zemích

Jeden z nejvýznamnějších teoretiků přelomu 19. století je bezesporu Němec J. F. Herbart. Ve své době se jako jediný zabýval vztahy mezi cíli a prostředky výchovy v kontextu společenského vývoje a osobností žáka a učitele.⁴² Veškerými výsledky svého zkoumání následně velmi ovlivnil školní praxi v Německu, ale i v českých zemích. Ve svých pracích prosazoval především humanizaci výchovy. Cílem výchovy by měl být člověk mravní, který jedná správně. Takového člověka je možné vychovat pouze tehdy, řídí-li se ve svém jednání správným poznáním věcí a jevů.⁴³ Jako největší přínos pro pedagogiku se jeví zdůrazňování motivace žáků ve výuce a propojenost poznatků žáka s poznatky učitele. Herbart dále upozornil na propojenost obsahu vyučování s osobností žáka a učitele. Tato propojenost se začala nazývat „*Herbartův* či *didaktický trojúhelník*“ a využívá se dodnes.⁴⁴

V roce 1805 byl přijat nový studijní řád, který platil pouze pro gymnázia a upravoval počet tříd. Důležité pro české země byl jazykový dekret v roce 1816, který říkal, že učitelé na gymnáziích musí umět český jazyk. Jazyková otázka v tomto období je velmi diskutovaným tématem, jak ve školách, tak na úřadech. Bohužel, jazykový dekret neměl dlouhého trvání a po pěti letech byl zrušen a s ním zmizela i čeština z gymnázií. Ve dvacátých letech vzniká nový typ středních škol – školy reálné. Tento typ škol reagoval na průmyslovou revoluci a výuka byla zaměřena na techniku.

Ve dvacátých letech 18. století školu navštěvovaly již tři čtvrtiny školou povinných dětí a škol také přibývalo. Je nutno dodat, že v této době probíhaly Napoleonské války a vzdělání bylo odsunuto do ústraní.⁴⁵

---

⁴¹ KRÁLÍKOVÁ, Marie, NEČESANÝ, Josef a SPĚVÁČEK, Václav. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*, 1977, str. 28

⁴² DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. 2015, str. 203.

⁴³ KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*, 2008, str. 108.

⁴⁴ Tamtéž, str. 109.

⁴⁵ HÁBL, Jan a JANIŠ, Kamil. *Přehled dějin pedagogiky*. 2010, str. 96-97.

Rok 1848 byl reformním rokem nejen pro české země. V požadavcích, které byly předloženy císaři Ferdinandu V., se mluví o jazykových požadavcích. Pro školy to znamenalo zrovnoprávnění českého jazyka s německým. Nespokojenost se školstvím byla ve více částech monarchie. Proto byla v březnu 1848 ustanovena Dvorská studijní komise a nově bylo zřízeno ministerstvo kultury vyučování. Ač zde bylo několik návrhů, jak realizovat reformu, aby vyhovovala většina požadavků, nebyla realizována.⁴⁶ Jedním z nejvýznamnějších reformátorů byl Karel Slavoj Amerling, který chtěl žákům poskytnout širší vzdělání. Návrh byl však neúnosný, kvůli množství učiva, které navýšení obsahovalo.⁴⁷

Poté co byla revoluce v roce 1848 rozehnána byl nastolen bachovský absolutismus, který znamenal konec reformám nejen ve školství. V roce 1855 byl podepsán konkordát mezi rakouským ministrem vyučování a katolickou církví, kdy veškeré školství začalo opět spadat pod církve. Církev tímto získala velký vliv ve školství, především mohla schvalovat učebnice a dosazovat učitele. Výsady církve ve školství trvaly až do roku 1867, kdy byla vydána tzv. prosincová ústava, která vracela pravomoc zpět státu a mimo jiné zaručovala vzdělání v mateřském jazyce.⁴⁸

Reforma školství byla přijata až roku 1869 vydáním nového školského zákona – Hasnerova zákona. Tento zákon měnil organizační strukturu školství. Dále jsou zavedeny nové vyučovací předměty, čím se začíná měnit i vnitřní život školy. Nejdůležitějším znakem je ovšem povinnost školní docházky pro děti ve věku od 6 do 14 let. Na místo škol triviálních začínaly vznikat osmileté školy obecné. Vyšším stupněm těchto škol byly tříleté později čtyřleté školy měšťanské.⁴⁹ Účelem obecné školy bylo vychovávat děti mravné, zbožné a rozvíjet jejich poznání. Úkolem měšťanské školy bylo poskytnout žákům rozšířené vzdělání. V návaznosti na nový školský zákon vyšel v roce 1870 Řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné, který ustanovoval základní pravidla chování dětí ve škole, povinnosti žáků i učitelů a zakazoval tělesné tresty. Oba dva typy výše zmíněných škol poskytovaly ukončené vzdělání a neposkytovaly možnost dalšího studia na středních školách. V roce 1883 byl školský zákon novelizován.

---

⁴⁶ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Rákoska v dílně lidskosti: česká škola v 19. století očima účastníků*. 2016, str. 53. 63.

⁴⁷ HÁBL, Jan a JANIŠ, Kamil. *Přehled dějin pedagogiky*. 2010, str. 98.

⁴⁸ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Rákoska v dílně lidskosti: česká škola v 19. století očima účastníků*. 2016, str. 53. 63.

⁴⁹ ŠTVERÁK, Vladimír a ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. 2001, str. 74.

Novela se výrazně dotkla školní docházky, neboť byly opět zavedeny úlevy od povinné docházky. Tato novela byla posledním zásadním zásahem do zákona až do roku 1922, kdy byl vydán malý školský zákon.⁵⁰

1.5 Vývoj českého školství v první polovině 20. století

Vznik samostatného československého státu v roce 1918 vyžadoval diskusi o koncepci školství. Změny přinesl až rok 1922 s vydáním tzv. Malého školského zákona. Tento zákon ovšem nepřinesl výrazné změny, neboť byla ponechána struktura škol z Hasnerova zákona. Jediné, na co byl kladen větší důraz bylo vzdělání v demokratickém a národním duchu. Dále zrušil úlevy z roku 1883 a upravil počet žáků ve třídě. Malý školský zákon zůstal v platnosti až do roku 1939, kdy se československá pedagogika začala řídit říšskými zákony.⁵¹

V době nacistické okupace se mění charakter školství. Československé školství podléhá silnému nacistickému tlaku. Na školách je zakázáno učit cokoli, co by připomínalo existenci československé státnosti. Kontrole jsou podřízeny také učebnice, školské knihovny... Školy musely nakoupit nové učebnice, přepisovány byly také školské osnovy, aby co nejvíce podléhaly nové ideologii. Německému jazyku byl přikládán velký význam. Stal se povinným a často jediným vyučovacím jazykem na škole. Velký význam byl přikládán také dějepisu, který měl napomáhat právě šíření nacionálně socialistické ideologie.⁵²

Postupně byly zavírány střední školy a školská soustava byla přizpůsobena říšským potřebám. Budovy škol začínaly být postupně zabírány pro vojenské účely, starší žactvo muselo pracovat v továrnách.⁵³ Od školního roku 1941/1942 byly pouze dva typy středních škol: klasické a reálné gymnázium. Přičemž klasické gymnázium bylo určeno pouze chlapcům. Počet žáků přijatých na gymnázia za války klesl o více než polovinu. Naopak vzrůstal počet žáků, kteří byli přijati na učňovské obory, neboť jejich uplatnitelnost byla mnohem vyšší.⁵⁴

1.6 České školství v druhé polovině 20. století a na počátku 21. století

Po ukončení druhé světové války v roce 1945 docházelo k rychlé obnově školské soustavy. Cílem bylo pokračovat v předválečném demokratickém a národním duchu. V období

---

⁵⁰ VALIŠOVÁ, Alena a KASÍKOVÁ, Hana a kol. *Pedagogika pro učitele*, 2011, str. 73-74.

⁵¹ JÚVA, Vladimír, *Stručné dějiny pedagogiky*, 2003, str. 74.

⁵² DOLEŽAL, Jiří a FROMKOVÁ, Jarmila. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. 1996, str. 66.

⁵³ Tamtéž, str. 51.

⁵⁴ DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. 2015, str. 235.

mezi lety 1945–1948 byla charakteristická snaha o vypracování nového školského zákona. Všechny návrhy byly zamítnuty silící komunistickou stranou. Nový zákon o jednotné škole byl přijat až po únorovém převratu v roce 1948. Zákon zaváděl stejné základní vzdělání pro všechny žáky a povinná školní docházka byla stanovena na devět let pro žáky ve věku 6–15let. Školské osnovy se začaly orientovat na sovětskou a marxistickou ideologii. Za tímto účelem byly vydávány nové učebnice a přepisovány učební osnovy.⁵⁵

Byla zavedena nová školská soustava. Školy se nově dělily na školy mateřské, národní, střední a na školy 3.stupně, které se dělily na povinné a výběrové. Povinné školy nesly název základní odborná škola. Mezi výběrové školy patřila gymnázia a vyšší odborné školy. Nově byly také zastoupeny školy pro mládež vyžadující zvláštní péči.⁵⁶

Zákon byl změněn opět v roce 1953, kvůli nepříznivé ekonomické situaci ve státě. Povinná školní docházka byla snížena na osm let. Tento fakt přinesl problémy do škol a opětovné přepisování školních osnov. Tato změna přinesla kritiku školství, a proto byla povinná školní docházka v roce 1960 opět prodloužena na devět let. Byl zaveden nový model školské soustavy. Byla zavedena základní devítiletá škola a vznikaly nové typy středních odborných škol.⁵⁷

Celý školský systém prodělal velké změny v 70. letech 20. století. Cílem bylo utužení socialistického charakteru školství. Nový školský zákon vstoupil v platnost v roce 1978 a zavedl desetiletou povinnou školní docházku. Touto změnou byla povinností žáka dosáhnou střední vzdělání.⁵⁸

Po převratu v roce 1989 nastala řada zásadních změn. Školy získaly větší samostatnost v rozhodování v oblasti školních osnov, učebních plánů, výběrů učebnic.⁵⁹ Začaly také vznikat nové typy škol, například víceletá gymnázia a nové druhy odborných škol. Tímto krokem byl respektován rozvíjející se trh práce i zahraniční trendy.⁶⁰ Na tuto skutečnost česká vláda reagovala a v roce 2001 vydala národní program rozvoje vzdělanosti tzv. Bílou knihu. Tato kniha je pojata jako „*systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy*

---

⁵⁵ HORÁK, Josef a KRATOCHVÍL, Milan. *Nástin dějin pedagogiky*, 2001, str. 105.

⁵⁶ VALIŠOVÁ, Alena a KASÍKOVÁ, Hana a kol. *Pedagogika pro učitele*. 2011, str. 85.

⁵⁷ Tamtéž, str. 85.

⁵⁸ Tamtéž, str. 85.

⁵⁹ Tamtéž, str. 85.

⁶⁰ DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. 2015, str. 240.

ve střednědobém horizontu“⁶¹ V návaznosti na vydání Bílé knihy vypracovalo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy v roce 2002 *Dlouhodobý záměr vzdělání a rozvoje vzdělávací soustavy v ČR*.⁶²

Dalším krokem bylo provedení kurikulární reformy. Díky tomu byl v roce 2004 schválen nový školský zákon č. 561/2004 Sb.⁶³

Z tohoto výčtu je patrné že, se vstupem do 21. století začala mít vzdělanost pro společnost nový význam. Vzdělanost se stala měřítkem kvality společnosti a zdrojem její prosperity. To se projevilo postupným zaváděním rámcových vzdělávacích programů od mateřských po střední školy. Rámcové vzdělávací programy zavedly standardy a očekávané výstupy vzdělání pro všechny žáky.⁶⁴

---

⁶¹ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: *Bílá kniha*. 2001, str. 7.

⁶² PRŮCHA, Jan et al. *Pedagogická encyklopedie*. 2009, str. 540.

⁶³ Tamtéž, str. 540.

⁶⁴ ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. 2011, str.74.

2 Výuka vzdělávacího oboru dějepis

2.1 Vývoj výuky dějepisu

S dějinami se žáci systematicky obeznávali již v raném středověku. Tehdy se jednalo o seznamování se převážně s biblickými dějinami. Na vyšších školách kapitulních, klášterních a katedrálních se žáci vzdělávali mimo jiné díky čtení starých latinských a řeckých filozofických textů.⁶⁵

V období humanismu se díky vynálezu knihtisku a rozšíření škol zvyšoval i počet vzdělaných lidí. V tomto období vzrostl také zájem o národní dějiny. Národní dějiny byly mezi lidmi šířeny převážně pomocí kronik. Velmi oblíbená byla Kronika česká od Václava Hájka z Libočan.⁶⁶

V duchu reformace byly v 16. století vydávány nové školní řády. V jednom z nich byl též dějepis poprvé uveden jako samostatný výukový předmět. Dle tohoto návrhu se žáci měli seznamovat jak s dějinami starověku, tak s dějinami vlasti.⁶⁷

První návrh na skutečnou podobu předmětu dějepis podal ale až Jan Ámos Komenský ve svém díle Velká didaktika. Dějepis považoval za prostředek, který žákovi umožní poznání minulosti a pochopení přítomnosti. Dějepis měl hrát velkou roli hlavně při morální výchově. Jeho návrh však nebyl dlouhou dobu uskutečněn. Až do 18. století se dějepis vyučoval jen na minimálním množství škol.⁶⁸

V 18. století nastala změna v důsledku hospodářských a společenských změn. Po vydání Všeobecného školního řádu v roce 1774 začaly vznikat školy triviální, hlavní a normální. Právě v posledních dvou zmiňovaných školách se dějepis stal pevnou součástí vzdělávání žáků. Dějepis měl přispívat hlavně k výchově v loajálního občana. V této době byla vydána také první učebnice dějepisu, kterou napsal Aleš Pařízek, ředitel školy na Malé Straně v Praze. Nutno podotknout, že učebnice byla psána v německém jazyce.⁶⁹

Za počátek odborného zájmu o výuku dějepisu lze považovat říšský zákon z roku 1869. Ten stanovoval dějepis jako samostatný předmět. Díky tomuto nařízení začaly vznikat první metodiky výuky dějepisu.

---

⁶⁵ PARKAN, František. *Didaktika dějepisu*. 2014, str. 7.

⁶⁶ Tamtéž, str. 7.

⁶⁷ JULÍNEK, Stanislav a kol. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. 2004, str. 18.

⁶⁸ JULÍNEK, Stanislav a kol. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. 2004, str. 19.

⁶⁹ JULÍNEK, Stanislav a kol. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. 2004, str. 20.

Jako první bylo využíváno dílo Gustava Adolfa Lindnera – Všeobecné vyučování. První samostatnou metodikou dějepisu se stala kniha Jana Lepaře – O metodách dějepisného učení z roku 1879.⁷⁰ Ve školách měli žáci získávat znalosti převážně z dějin habsburské monarchie a poté z dějin starověku a evropského středověku.⁷¹

Dějepisné vyučování bylo na přelomu 19. a 20. století podrobováno značné kritice. Hlavním důvodem bylo zaměření pouze na politické dějiny. Na tuto kritiku bylo reagováno a byly vydány nové učební osnovy, kde bylo více prostoru věnováno kultuře.⁷²

Po vzniku samostatné Československé republiky výuku ovlivňovali přední čeští historikové. Prosazovala se takzvaná sociologizace výuky. Což znamenalo, že v nových osnovách se zvláště zdůraznily události a osobnosti, které byly významné pro československý stát a byl zkrácen výklad o habsburské monarchii. Během trvání první republiky byl kladen větší důraz na národní a novější dějiny a více času bylo také věnováno dějinám kulturním.⁷³

Velký zlom nastal po nacistické okupaci v roce 1939. Hlavním vzdělávací předmětem se stal německý jazyk. Dějepis měl přesvědčit žáky o historickém sepětí českého národa s Říší. Byly vydávány nové výnosy, které určovaly náplň vyučování. Konkrétně v roce 1941 byl vydán výnos, který přikazoval, aby dějepis seznamoval žáky s nejdůležitějšími událostmi českého a německého národa. Také měl žáky vést k úctě k Velkoněmecké říši a vůdci.⁷⁴

Po druhé světové válce byla snaha navázat na prvorepublikové školství a učební osnovy. Po změně politické situace v roce 1948 byl také upraven školský systém a s ním i učební plány. V padesátých letech byly vypracovány nové učebnice dějepisu, které odpovídaly nástupu marxistické historiografie. Po roce 1989 byly postupně staré nevyhovující učebnice nahrazeny novými. Změny samozřejmě prodělal i obsah výuky, kdy bylo nařízeno odstranění marxistické historiografie.⁷⁵

Výrazná změna nastala až v roce 2005, kdy začala probíhat kurikulární reforma, která přinesla zásadní změny v obsahu a cílech vzdělávání. Jedná se o dvoustupňový systém kurikula. Systém se skládá z rámcového vzdělávacího programu na státní úrovni a školského vzdělávacího programu na úrovni škol. Cílem reformy bylo, aby si žáci pouze neosvojovali

---

⁷⁰ ČAPEK, Vratislav et al. *Úvod do studia didaktiky dějepisu*. 2004, str. 7.

⁷¹ Tamtéž, str. 7.

⁷² PARKAN, František. *Didaktika dějepisu*. 2014, str. 17.

⁷³ JULÍNEK, Stanislav a kol. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. 2004, str. 30-31.

⁷⁴ Tamtéž, str. 32.

⁷⁵ PARKAN, František. *Didaktika dějepisu*. 2014, str. 21-24.

informace, ale také se učili, jak je uplatnit. Stát se tedy snaží aby absolvent školy, byl co nejpružnější, aby dokázal uspět na trhu práce a také v moderní společnosti.⁷⁶

Od roku 2005 se tedy všechny školy vypracovávat své školské vzdělávací programy, které ve školním roce 2007/2008 vešly v platnost. Školní vzdělávací program musí být v souladu s rámcovým vzdělávacím programem, rozpracovává cíle a obsah vzdělání.⁷⁷

2.2 Rámcový vzdělávací program

Dle zákona o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů rámcový program vymezuje *konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, a to všeobecného a odborného podle zaměření daného oboru vzdělání, jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů, jakož i podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nezbytné materiální, personální a organizační podmínky a podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví*.⁷⁸

Rámcový vzdělávací program (dále RVP) určuje základní cíle a pojetí základního vzdělání. Mezi tyto základní cíle spadá utváření strategií učení nebo vedení žáků k otevřené komunikaci. V RVP je vymezena nová strategie vzdělávání, která je zaměřena na klíčové kompetence. Klíčové kompetence jsou dovednosti, které mají žákovi pomoci uplatnit nabyté vědomosti v praktickém životě. RVP dále uvádí tzv. standardy vzdělání, které mají napomáhat školám k dosažení cílů vzdělávání, které jsou uvedeny v RVP.⁷⁹

Rámcový vzdělávací program rozděluje obsah vzdělání do několika oblastí. Jedná o se o jazyk a jazykové kompetence, matematika a její aplikace, informační a komunikační technologie, člověk a jeho svět, člověk a společnost, člověk a příroda, kultura a umění, člověk a zdraví, člověk a svět práce a jako poslední jsou uvedeny doplňující vzdělávací obory.⁸⁰

Z rámcového vzdělávacího programu poté vychází školní vzdělávací program (dále ŠVP), který si utváří ředitel školy nebo školské zařízení. V ŠVP jsou poté dále stanoveny

---

⁷⁶Školská reforma v pedagogickém výzkumu [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/skolska-reforma-v-pedagogickem-vyzkumu>

⁷⁷ Zákon č. 561/ 2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, § 4

⁷⁸ Zákon č. 561/ 2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, § 4

⁷⁹Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání [online]. 2017 [cit. 2019-04-02].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

⁸⁰Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání [online]. 2017 [cit. 2019-04-02].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

konkrétní cíle, délka, formy, obsah a časový plán vzdělání.⁸¹ Vzdělávací oblasti, které jsou uvedeny v RVP mají určeny tematické okruhy. Ty jsou na úrovni ŠVP dále zpracovávány do jednotlivých učebních celků.⁸²

Smyslem rámcového vzdělávacího programu je tedy stanovit standardní a závaznou úroveň vzdělání, které by měli dosáhnout všichni žáci. Jedná se jak o vědomosti, tak postoje a návyky, které žákům pomohou při vstupu na volný trh práce i v praktickém životě. Důraz je kladen především na komunikaci, posílení demokracie, toleranci, cizí jazyky a nové technologie.⁸³

2.2.1 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence jsou definovány v rámcovém vzdělávacím programu jako: „*souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti*“. Jedná se o kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní. Tyto kompetence byly vybrány, protože jejich rozvoj nejvíce napomáhá k úspěchu a uplatnění v dnešní společnosti. Rozvoj klíčových kompetencí byl měl zajišťovat každý vzdělávací obor a jejich rozvoj by měl být výsledkem vzdělávacího procesu.⁸⁴

Jedná se tedy o dovednosti, které mohou žáci využívat při různých činnostech, i přesto že se je učí na příkladu konkrétního učiva. Učitel proto musí volit různé pracovní postupy a metody, které pomáhají žákům tyto kompetence rozvíjet. Žák by si měl uvědomit spojitosti s jinými obory. Dovednosti by měl umět generalizovat a použít v odlišných podmínkách.

V dějepise je k rozvoji klíčových kompetencí potřeba modernizace výuky. Učitel musí tedy volit efektivní vyučovací metody a činnosti.⁸⁵ Velký důraz by měl být například kladen na rozvoj kritického myšlení, které žákovi umožní posuzovat různé historické skutečnosti.⁸⁶

---

⁸¹ Zákon č. 561/ 2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, § 4

⁸² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání* [online]. 2017 [cit. 2019-04-02].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

⁸³ ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. 2011, str. 75.

⁸⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání* [online]. 2017 [cit. 2019-04-02].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

⁸⁵ HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku dějepisu*. 2007, str. 9-12.

⁸⁶ *Současné trendy ve výuce školního dějepisu* [online]. 2011 [cit. 2019-04-02].

Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=38953&view=5473>

Jako příklad rozvoje komunikační kompetence lze uvést čtení verbálních i ikonických textů, porovnání informací z různých zdrojů nebo vyhledávání informací z map a časových os.⁸⁷

2.2.2 Průřezová témata

Průřezová témata představují souhrn aktuálních problémů v současném světě. Průřezová témata se dělí do šesti oblastí. Patří mezi ně: osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova, environmentální výchova a mediální výchova. Tato průřezová témata mají výchovný charakter a pomáhají žákům utvářet si postoje a hodnotový žebříček. Žák by měl během vzdělání na základní škole projít všemi tematickými okruhy.⁸⁸

2.2.3 Dějepis v rámcovém vzdělávacím programu

V rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělání je dějepis zařazen do vzdělávací oblasti člověk a společnost, do které patří společně s výchovou k občanství. V této vzdělávací oblasti mají být žákovi poskytnuty informace, které mu pomohou se zapojit do demokratické společnosti a poznat sociální, dějinné a historické aspekty života lidí.⁸⁹

Vzdělávací obor dějepis má žáka naučit základním poznatkům o konání lidí v minulosti. Hlavním cílem je rozvoj historického vědomí a uchování historické paměti. Důležité je poznání událostí, které výrazně ovlivnily vývoj společnosti.⁹⁰ Žáci by měli být schopni o dějinách také přemýšlet. Měli by umět analyzovat historickou situaci, děj nebo proces, promýšlet jeho příčiny, následky, důsledky i výsledky.⁹¹

V RVP je dále určen obsah vzdělání, který se dále člení na očekávané výstupy žáků. Zde lze také nalézt minimální očekávané výstupy, které jsou určeny pro žáky od třetího stupně podpůrného opatření, a to konkrétně pro žáky s lehkým mentálním postižením. Pod každou oblastí je následně vypsáno učivo.

---

⁸⁷ *Současné trendy ve výuce školního dějepisu* [online]. 2011 [cit. 2019-04-02].

Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=38953&view=5473>

⁸⁸ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání* [online]. 2017 [cit. 2019-04-02].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku dějepisu*. 2007, str. 24

Tento dokument je závazný a udává škole rámcový obsah učiva. Škola následně vypracovává školní vzdělávací program, kde učiva dále specifikuje a v tematickém plánu rozpracovává do ročníků.⁹²

2.3 Učebnice dějepisu

Učebnice stále neodmyslitelně patří k nejdůležitějším školním pomůckám. Společně s pracovními sešity, mapami, atlasy se řadí do souboru didaktických textů.⁹³ Průcha ji definuje jako: „*druh knižní publikace uzpůsobené didaktické komunikace svým obsahem, strukturou a vlastnostmi. Funguje jednak jako součást kurikula (tj. reprezentuje určitý výsek plánovaného obsahu vzdělání), jednak jako didaktický prostředek, tj. řídí a stimuluje učení žáků a zakládá výukové činnosti učitele.*“.⁹⁴ Význam učebnice je spatřován také v tom, že plní celou řadu funkcí zároveň: poznávací, kontrolní, sebevzdělávací, výchovnou a v neposlední řadě motivační. Důležitost učebnice spočívá také v tom, že žákům nabízí vybrané učivo systematicky a logicky uspořádané.⁹⁵

Doby kdy učitel na začátku září otevřel učebnici a v červnu skončil poslední stranou jsou snad již dávno pryč. Učitel by v současné době měl vzít v potaz celou řadu učebnic a pomůcek vhodných pro dějepis. Je vhodné didaktické pomůcky kombinovat a doplňovat. Pro výběr učebnic existují různá kritéria, dle kterých lze vypočítat jejich vhodnost a obtížnost.⁹⁶ V učebnicích lze měřit jak obtížnost textu, tak didaktickou vybavenost. Pro analýzu textu se volí pět odstavců z učebnice o rozsahu minimálně 200 slov. Následně se zkoumá syntaktická a sémantická obtížnost. U didaktické vhodnosti učebnice se hodnotí tři parametry. Jedná se o aparát prezentace učiva, aparát řídicí učení a aparát orientační. Díky tomu si může učitel vybrat učebnici, která nejvíce vyhovuje jeho výukovému stylu a zároveň zohledňuje vhodnost pro žáky.⁹⁷ Různorodost učebnice a dalších materiálů dává učiteli možnost vybrat vhodný materiál tak, aby splnil cíl výuky.⁹⁸ Z toho vyplývá, že učitel musí pečlivě vybírat a vhodně

---

⁹² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání [online]. 2017 [cit. 2019-04-02].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

⁹³ MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a ŠVEC, Vlastimil. *Kurikulum v současné škole*. 2008, str. 40.

⁹⁴ PRŮCHA, Jan et al. *Pedagogická encyklopedie*. 2009, str. 268.

⁹⁵ MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a ŠVEC, Vlastimil. *Kurikulum v současné škole*. 2008, str. 40.

⁹⁶ ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*. 2015, str. 134.

⁹⁷ PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*, 1988, str. 141-143.

⁹⁸ ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*. 2015, str. 134.

kombinovat didaktický materiál s výukovými metodami. Učebnice dějepisu pomáhá přenést výsledky historické vědy do výuky dějepisu. Právě v učebnici učitelé nejčastěji hledají vhodné texty pro žáky. Důvodem je vhodná didaktická podoba textu, která respektuje mentální vyspělost žáků. Učebnice samozřejmě není vždy ideální, protože nezohledňuje konkrétní třídu.⁹⁹

V současné době existuje několik učebnicových řad, ze kterých mohou učitelé vybírat. Jedná se například o učebnice od Státního pedagogického nakladatelství, od nakladatelství Fraus nebo Prodos. Součástí těchto učebnic jsou i pracovní sešity a metodické příručky pro učitele.

2.4 Význam dějepisu

Dějepis je brán jako nedílná součást společenskovedního vzdělání. Při výuce dějepisu by měla být formována žákova osobnost jak po stránce kognitivní, tak z velké části i afektivní. Význam je navíc podtržen tím, že se jedná o integrující předmět nejen mezi společenskovedními obory, ale také ostatními obory základního vzdělání. Smysl výuky je dále spatřován ve významu jak společenském, tak individuálním. Osobnost žáka je tedy nejen obohacována o hodnoty společnosti, ale žák se také zkoumáním dějin učí. Tento význam bývá mnohdy zpochybňován, protože se nejedná o ihned prokazatelné výsledky; projevují se v životě žáka zprostředkovaně.¹⁰⁰

2.5 Cíle výuky dějepisu

Cíle jsou základem každého vyučovacího předmětu. Můžeme je charakterizovat jako záměr, ke kterému by se měl učitel dostat.¹⁰¹ Cíle je možno rozdělit do čtyř na sebe navazujících a pyramidu tvořících skupin. První jsou cíle konkrétní vzdělávací aktivity. Těmi se snažíme splnit cíle celé vzdělávací oblasti. Cíle vzdělávacích oblastí následně plní cíle celé vzdělávací instituce, které musí plnit cíle, které jsou vymezeny v RVP jsou závazné pro všechny školy.¹⁰²

Pokud se chceme zaměřit na obecné cíle výuky dějepisu je třeba brát v potaz cíle celé vzdělávací oblasti člověk a společnost. Tato vzdělávací oblast má vést žáky k rozvoji zájmu o minulost a současnost národa i jiných společností. Žáci by měli být schopni přemýšlet o historických jevech, událostech, procesech, ...

---

⁹⁹ HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku dějepisu*. 2007, str. 44-45.

¹⁰⁰ JULÍNEK, Stanislav. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. 2004, str. 75-78.

¹⁰¹ Tamtéž, str. 75-78.

¹⁰² DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. 2015, str. 73.

Dějepis má podporovat u žáků kritické myšlení tak, aby byli schopni rozlišovat mezi mýty a fakty jak v minulosti, tak v současnosti. Dějepisné vyučování by také mělo vést žáky ke schopnosti využívat různé druhy informací získané z různých druhů materiálů.¹⁰³ Dějepis dnes plní i mnoho dalších cílů. S ohlednutím na RVP se jedná o naplnění průřezových témat jako je výchova k občanství, výchova demokratického občana nebo multikulturalita.¹⁰⁴

Konkrétní cíle výuky dějepisu je možno rozdělit do tří skupin. Jedná se o kognitivní a afektivní cíle a cíle které zasahují do chování žáka. Do první skupiny se řadí vědomosti, fakta a poznatky. Dále dovednost žáka porozumět základním historickým jevům. Do této kategorie také spadají pokročilejší dovednosti např. užití historických metod či znalost historických filozofií. Výsledkem této části vyučování má být vznik a rozvoj historického myšlení.¹⁰⁵

Další skupinu tvoří afektivní chování. Tato část by měla žáka motivovat k zájmu o historické události či jevy. Žák by se měl pokusit hodnotit předložené historické jevy. V poslední řadě by si měl vytvořit vlastní názor na dané události, který je schopen zdůvodnit a obhájit. Aby byly tyto cíle uskutečnitelné je třeba ovládat cíle skupiny předchozí. Ač by se mohlo zdát, že cíle druhé skupiny jsou snadněji dosažitelné, je potřeba správná znalost a pochopení historických jevů a následně racionální úvahy.¹⁰⁶

Poslední skupinou jsou cíle, které ovlivňují a zasahují do chování žáka. Jedná se o schopnost žáka orientovat se v současném světě a zároveň využívat historických zkušeností. Z toho plyne také schopnost přenášet historické zkušenosti na nově vzniklé situace. Dalším cílem je schopnost sdělit vlastní názor a postoje a diskutovat nad daným problémem. Tato sféra může být naplněna pouze tehdy, jsou-li splněny předchozí dvě skupiny.¹⁰⁷

Při přípravě na výuky by měl učitel brát zřetel na výše vytyčené skupiny cílů. Je samozřejmé, že na základní škole nemůže naplnit vše do nevyšších stupňů. V kognitivní rovině se žáci na základní škole pouze seznamují s historickým vývojem, a to vše s ohledem na rozumovou vyspělost žáků. V afektivní složce se jedná o vyzdvižení etických stránek historického odkazu. Ve skupině chování se učitel snaží vést žáky k samostatnému osvojování historických poznatků.¹⁰⁸

---

¹⁰³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání* [online]. 2017 [cit. 2019-04-02].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ JULÍNEK, Stanislav. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. 2004, str. 83-84.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 84.

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 84.

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 87.

3 Výukové metody

Pojmem výukové metody asi nejlépe vystihuje definice Maňáka a Švece, kteří je popisují jako: „*cesty žáků podporovaných a vedených učitelem k osvojení příslušných výchovně vzdělávacích obsahů.*“¹⁰⁹

Ve vyučování používá učitel různé vyučovací metody, které se různě kombinují a prolínají. Mezi hlavními kritérii pro volbu vhodné metody jsou obvykle udávána tato:

1. zákonitosti výukového procesu
2. cíle a úkoly výuky
3. obsah a metody předmětu
4. úroveň fyzického i psychického rozvoje žáků
5. zvláštnosti třídy, skupiny žáků
6. vnější podmínky výchovně-vzdělávací práce
7. osobnost učitele

Mimo tato uvedená kritéria by měl učitel též posoudit zájmy a potřeby konkrétní skupiny žáků.¹¹⁰ Metoda by měla být taková, aby žáka bavila a podporovala jeho aktivitu a zájem o učení.¹¹¹

Výukové metody můžeme dělit podle kritérií a podle různých autorů. V české literatuře nejčastěji nalezneme dělení podle Maňáka a Švece, kteří dělí výukové metody do tří hlavních skupin. Jedná se o metody klasické, aktivizující a komplexní. Klasické metody jsou poté dále členěny na metody slovní, názorně demonstrační a praktické.¹¹²

Různými vyučovacími metodami dosahujeme rozvíjení různorodých dovedností. U každé z výukových metod žák rozvíjí a zdokonaluje své procesní dovednosti, které jsou z dlouhodobého hlediska mnohem důležitější než samotné vědomosti. Rozmanitost metod dodává předmětu na zajímavosti a způsobuje také fakt, že se učitelské povolání stává podnětnejším a přináší učitelům více radosti.¹¹³

Volba metody musí být promyšlená a vést k naplnění edukačního cíle. V hodinách dějepisu mluvíme o metodách, které žákovi pomohou ke znalostem vybraných historických faktů a k dovednostem s těmito fakty pracovat.

---

¹⁰⁹ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. 2003, str. 7.

¹¹⁰ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. 2003, str. 50.

¹¹¹ OBST, Otto. *Obecná didaktika*. 2017, str. 68.

¹¹² MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. 2003, str. 49.

¹¹³ PETTY, Goeff, *Moderní vyučování*. 2013, str. 163.

Vzhledem k tomu, že o dějinách lze přemýšlet pouze v abstraktní rovině, je třeba dbát na co největší zkonkrétnění historické situace, aby si žáci utvořili konkrétní představy a nepracovali pouze s „prázdnými pojmy“. ¹¹⁴ V dějepisu má jít tedy především o pestrost metod, které by měly nahradit pouhý encyklopedický výklad. ¹¹⁵

3.1 Klasické metody

Tyto metody se řadí k vůbec nejstarším výukovým metodám. Mezi tyto metody můžeme zařadit vyprávění, vysvětlování, přednášku, práci s textem a rozhovor. ¹¹⁶ Tyto metody jsou podrobeny časté kritice, protože nepodporují aktivitu žáků. Je ale třeba si uvědomit, že slovo dominuje také v rozhovoru a v písemném projevu žáka. Slovo má ve vyučování nezastupitelnou roli. Mluvený projev učitele tedy nelze vyloučit. Je ale třeba zvážit vhodnost metody a uvážit, zda by nebylo vhodné verbální metodu nahradit jinou. Příkladem může být časté využití výkladu, který má nízké výsledky, co se týče zapamatovatelnosti u žáků. ¹¹⁷

Pokud učitel vyhodnotí použití monologických metod jako nutnost, měl by dbát na několik zásad. Základním předpokladem je udržení aktivity žáka. Učitel musí věnovat zvýšenou pozornost motivaci žáka. Po výkladu učitele by mělo následovat procvičení a upevnění učiva, protože co žák pouze slyší, velmi rychle zapomene. ¹¹⁸

3.1.1 Výklad

Výklad se řadí k nejpoužívanějším verbálním metodám na základní i střední škole. Důležitost je výkladu přikládána hlavně při získávání nových vědomostí, osvojování pojmů a vztahů mezi nimi. Výklad se neřadí k nejefektivnějším metodám z hlediska zapamatování. Účinnost lze ale zvýšit, pokud učitel mluví srozumitelně, přiměřeným tempem, zjednodušuje fakta, uvádí příklady a umí žákům klást otázky. ¹¹⁹

---

¹¹⁴ HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku dějepisu*. 2007, str. 24.

¹¹⁵ RODOVÁ, Veronika. *Dramatická výchova ve službách dějepisu*. 2014, str. 13.

¹¹⁶ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. 2003, str. 53-74.

¹¹⁷ HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku*. 2007, str. 24.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 24.

¹¹⁹ ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice*. 2012, str. 42.

Velkou pozornost je třeba věnovat právě výběru faktů, protože díky výkladu může učitel přenést na žáky velké množství informací v poměrně krátkém čase. Z tohoto důvodu může velmi rychle dojít k přetížení žáka.¹²⁰ Ke zvýšení efektivity přispívá také prokládat výklad názornými ukázkami.¹²¹

Výhodou výkladu je, že učitel předává informace v uceleném sledu a logickém uspořádání. Díky tomu může být veden na úrovni odpovídající potřebám žákům. Zkušený učitel může žáky nadchnout pro dané téma. Učitel nepotřebuje při přípravě mnoho času ani pomůcek. Nevýhodou je, že žáky nevede k rozvoji komunikačních dovedností a neexistuje při něm zpětná vazba. Z toho plyne, že žáci nemají možnost nově nabyté informace ihned využít, a tak je úroveň zapamatování nízká. Další nevýhodou je, že učitel se při výkladu nemůže věnovat individuálním rozdílům mezi žáky.¹²²

K výkladu má také velmi blízko vysvětlování. Vysvětlování má pomoci žákům pochopit různé pojmy, příčiny ... K tomu je nutné, aby učitel správně odhadl úroveň žáků a správně vymezil rozsah učiva. Předpokladem k tomu je zjednodušení učiva. Právě ono zjednodušení bývá velkým problémem. Učitel musí vynechat některá fakta, i za cenu následného zkreslení situace.¹²³

3.1.2 Vyprávění

Vyprávění má hlavně motivační funkci, protože díky příběhu může učitel lépe zapůsobit na žáky skrze emoce.¹²⁴ K charakteristickým znakům patří dynamičnost a poutavost děje. Vyprávění má žákům zprostředkovat věcné informace, ale vhodně zvolený příběh může rozvíjet u žáků také sociální učení. Pokud žáci sami příběh vypráví, rozvíjí také své komunikační schopnosti.¹²⁵

Tato metoda je vhodná spíše pro mladší žáky, ale díky vyjadřování, které dokáže působit na city, se dá využít i u žáků ve středním školním věku. Vyprávění lze využít při prvotním osvojení učiva, ale i při opakování učiva předešlého.¹²⁶

---

¹²⁰ HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku dějepisu*. 2007, str. 28.

¹²¹ ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice*. 2012, str. 42.

¹²² PETTY, Goeff, *Moderní vyučování*. 2013, str. 165.

¹²³ Tamtéž, str. 165.

¹²⁴ ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice*. 2012, str. 41.

¹²⁵ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. 2003, str. 56.

¹²⁶ JULÍNEK, Stanislav. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. 2004, str. 168.

V dějepisu hraje vyprávění velmi významnou roli. Tato skutečnost odpovídá povaze předmětu – dějiny jsou vyprávěním lidstva. Díky vyprávění může učitel vystihnout abstraktní vazby a vztahy v historických procesech.¹²⁷ Z tohoto výčtu je patrné, že se využívá hlavně u rekonstrukce historických událostí a jevů. Tyto události v sobě mohou nést také popis života významných osobností.¹²⁸

Výhodou této metody je, že díky emocím je podporována vnitřní aktivita žáka, která vede k vyššímu zapamatování učiva. Za nevýhodu lze považovat nezbytné navození podmínek. Je nutné, aby žáci naslouchali a předpokládá se spolupráce žáků.¹²⁹

3.1.3 Rozhovor

Rozhovor lze charakterizovat jako verbální metodu, pro kterou je charakteristické kladení otázek a následné odpovědi jsou získávány od dvou nebo více osob. Jádrem rozhovoru je tedy oboustranná komunikace, výměna zkušeností a hledání odpovědí na položené otázky.¹³⁰ Rozhovor lze vést v několika rovinách. Učitel může vést rozhovor s jedním žákem, s více žáky zároveň nebo mohou žáci vést rozhovor mezi sebou, kdy učitel pouze aktivně naslouchá.¹³¹

Jednou z nejdůležitějších věcí při rozhovoru je správné kladení otázek. Dobře položená otázka přiměje přemýšlet většinu žáků ve třídě. Ve výukovém rozhovoru sleduje učitel otázkami cíl výuky. Otázky, které učitel pokládá se dělí do několika typů: otázky zjišťovací, otázky otevřené, problémové, rozhodovací a jiné.¹³²

Výukový rozhovor je chápán jako účinná aktivizace žáků, neboť žáky nutí k pozornosti a vyzývá ke spolupráci. Je také vhodný při motivaci, protože nabízí účast při řešení problémů. Rozhovor se žáky také dává učiteli důležitou zpětnou vazbu. Učitel tak může ověřit nabyté vědomosti žáků.¹³³

---

¹²⁷ HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku dějepisu*. 2007, str. 30.

¹²⁸ JULÍNEK, Stanislav. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. 2004, str. 167.

¹²⁹ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. 2003, str. 56.

¹³⁰ Tamtéž, str. 56.

¹³¹ KALHOUS, Zdeněk a OBST, Otto. *Školní didaktika*. 2009, str. 321.

¹³² MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. 2003, str. 70.

¹³³ Tamtéž, 69.

Podstatou rozhovoru jsou vhodně kladené otázky. Žák si poté pomocí již nabytých vědomostí a intelektuálních dovedností osvojí i nové poznatky. K tomu učitel může využít velké množství typů otázek. Pro dějepis mají velký význam otázky úsudkové a problémové. Díky tomu učitel tvoří problémové situace a vede žáky k jejich řešení.¹³⁴

3.1.4 Metody názorně demonstrační

Základem těchto metod je působení na smyslové orgány žáků. Do této skupiny patří metody, při kterých učitele předvádí reálné předměty. Dále pomůcky, které zobrazují skutečné předměty nebo jevy a postihují realitu prostřednictvím schémat, znaků, symbolů. Ve výuce dějepisu do této skupiny metod spadá práce s obrazem, knihou, atlasem, ale také práce s mapou.¹³⁵

3.2 Moderní vyučovací metody

Mezi moderní vyučovací metody bychom dle výše zmíněné klasifikace zařadili výukové metody, které podporují aktivitu žáka, a tím rozvíjejí jeho osobnost, konkrétně jeho samostatnost, zodpovědnost a tvořivost. Díky těmto metodám dostávají žáci dostatečné množství informací a zároveň je respektován jejich učební styl a úroveň jejich kognitivních schopností. Tyto metody nadále podporují příznivé klima ve třídě. Tyto metody se dále dělí na metody diskusní, heuristické, situační, inscenační a didaktické hry.¹³⁶

Dále bychom zde řadili komplexní výukové metody, které výukové metody rozšiřují o prvky organizačních forem a didaktických prostředků. Tyto metody tedy předpokládají propojení několika didaktických systémů, jakou jsou metody, organizační formy a didaktické prostředky.¹³⁷

3.2.1 Dramatická výchova

Dramatické metody mají za úkol rozvíjet estetické cítění žáků a také jejich sociální dovednosti. K tomuto cíli jsou žáci vedeni pomocí divadelního a dramatického umění. Při výuce není kladen důraz na divadelní průpravu, ale na řešení různých problémů a situací v našem případě z oblasti dějepisu. Dále žákovi umožňují rozvoj verbálních, sociálních

---

¹³⁴ JULÍNEK, Stanislav. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. 2004, str. 171.

¹³⁵ ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice*. 2012, str. 49.

¹³⁶ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. 2003, str. 106.

¹³⁷ Tamtéž, 131.

a tvůrčích dovedností.¹³⁸ V této oblasti lze také hovořit o specifické práci s textem. Práce s textem je jednou z možností poznání historie. Tyto texty mohou mít podobu písemnou či podobu obrazovou. V dějepise se obrazové texty používají nejčastěji jako ilustrace k psanému textu nebo k výkladu učitele. Práce s obrazem by měla mít promyšlenou a strukturovanou podobu. Žáci by pod vedením učitele měli obraz analyzovat a následně se ho pokusit interpretovat.¹³⁹

Jednou z konkrétních technik jsou živé neboli nehybné obrazy. Existuje mnoho variant, jak tuto techniku realizovat. Například se může jednat o živý obraz s proměnou, za účasti jednoho nebo více žáků. Důraz je kladen, jak na koordinaci pohybů, tak na případnou spolupráci mezi aktéry.¹⁴⁰ Výsledný živý obraz je poté analyzován ostatními žáky. Jedná se o analýzu po stránce významové a zároveň citové.¹⁴¹

3.2.2 Dokumentární film

Dokumentární film je ve své podstatě tvůrčí zpracování reality. Dokumentární film umožňuje žákovi se na okamžik přenést do minulosti. Díky tomu může vyvolat autentické pocity a tím prohloubit zájem o danou látku. Dokumentární film má zároveň výchovný charakter. Umožňuje rozvoj osobnosti žáka a formování jeho postojů k dané problematice. Film je důležité vybrat tak, aby naplnil očekávaný cíl. Je nutné přihlídnout k náročnosti filmu, aby odpovídala konkrétní třídě a žákům. Důležitá je také reflexe po shlédnutí, která žákům umožňuje reagovat a vyjádřit se na dané téma. Tato metoda vede žáky zároveň k respektu. Žáci se naučí naslouchat jeden druhému a dívat se na věc z různých úhlů pohledu.¹⁴²

---

¹³⁸ ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*. 2015, str. 171.

¹³⁹ RODOVÁ, Veronika. *Dramatická výchova ve službách dějepisu*. 2014, str. 13.

¹⁴⁰ VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. 2008, str. 157-161.

¹⁴¹ RODOVÁ, Veronika. *Dramatická výchova ve službách dějepisu*. 2014, str. 13.

¹⁴² VYČICHLOVÁ, Vlasta. *Dokumentární film ve výuce*. 2015, str. 8-31.

3.2.3 Myšlenková

Myšlenková mapa pracuje s asociacemi. Jedná se o jednu z alternativ záznamu poznatků. Při této metodě učitel napíše na tabuli klíčové slovo a žáci následně sami píší asociace, které je k danému pojmu napadnou. Tato metoda má mnoho alternací, žáci mohou být rozděleni do skupin, používat barvy podle důležitosti slov. Tato metoda bývá převážně využívána jako asociační metoda na začátku výukového celku. Při této aktivitě učitel zjišťuje již nabyté vědomosti žáků o dané problematice.¹⁴³

K této technice má také velmi blízko pojmová mapa. Při této práci již žáci nepracují s asociacemi, ale využívá již pojmy a hesla. K tomu využívají učebnice, encyklopedie nebo jiný předložený text. Díky této mapě vizualizují své poznatky do grafické mapy, která již má logickou strukturu.¹⁴⁴

3.2.4 Exkurze

Jedná se o takovou metodu, která se snaží o propojení běžného života s vyučováním. Jedná se o mimotřídní výuku, díky které dostává vyučování nový rozměr. Exkurze je metodou, při které si žáci nejvíce zapamatují.¹⁴⁵ Učitelé dějepisu by proto měli využívat možnosti spolupráce s místními galeriemi, muzei knihovnami apod. Specifickou formou je exkurzní vyučování. Jedná se o výuku, která probíhá přímo v muzeu, archivu či jiné instituci. Žáci při výuce přímo využívají historického dokumentu či pracují s hmotnými památkami. Dále lze při této formě výuku využívat také počítačových programů, které by byly za jiných okolností škole nepřístupné.¹⁴⁶

U exkurze je třeba dbát na celkovou přípravu. Učitel by měl zhodnotit, zda má instituce vhodné didaktické aspekty. Pokud se jedná o exkurzi s odborným výkladem, měl by posoudit, zda je přiměřený kognitivním schopnostem žáků. Pro žáky je vhodné připravit pracovní list, který postupně v průběhu exkurze vyplňují. Po exkurzi by měla proběhnout bezprostřední reflexe.¹⁴⁷

---

¹⁴³ ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*. 2015, str. 335.

¹⁴⁴ Tamtéž, str. 336

¹⁴⁵ ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*. 2015, str.195.

¹⁴⁶ PARKAN, František. *Didaktika dějepisu*. 2014, str. 53.

¹⁴⁷ ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*. 2015, str. 195.

3.2.5 Metody práce s textem

Text hraje ve výuce dějepisu důležitou roli, protože se jedná o pramen, se kterým pracuje historik. Tudíž žákovi umožňuje poznání práce historika. Dobře vedená práce s textem také velmi dobře rozvíjí klíčové kompetence pracovní a učební. Je zde také možnost využít průřezových témat s důrazem na mediální výchovu. Pokud se učitel rozhodne ve výuce použít historický text, měl by zvážit jeho náročnost.¹⁴⁸

Práce s textem zahrnuje mnoho aktivit a neměla by se omezovat pouze na slova: „*přečtěme si*“ nebo „*řekněte svými slovy, co jsme přečetli*“. Jedná se hlavně o práci s textem, vyhledávání informací, zamýšlení se nad textem, kritiku i hodnocení textu.¹⁴⁹

Metody práce s textem mají také za úkol naučit žáky číst s porozuměním a zvýšit jejich komunikační dovednosti. Existuje mnoho metod, jak s texty pracovat. Mezi nejznámější patří metoda I.N.S.E.R.T., kterou lze velmi dobře využít ve výuce dějepisu. Žáci si během čtení textu dělají na okraji stránky značky, které symbolizují: zda informaci znají, zda informaci nerozumí, zda je informace překvapila, zda s informací souhlasí či nikoliv. Učitel následně s žáky celý text projde a vysvětluje nejasnosti. Žáci si také mohou pomoci navzájem.¹⁵⁰

Následující metoda V – CH – D se opět zaměřuje na práci s učebnicovým nebo odborným textem. Žáci si vytvoří nebo k zadanému textu dostanou tabulku, která obsahuje tři sloupce *Vím, chci se dozvědět, dozvěděl jsem se*. U čtení textu si žáci průběžně zapisují do sloupců získané informace. Díky této metodě si žáci sami dokáží strukturovat nové informace a zároveň učitel ví, které informace je třeba doplnit či dovysvětlit.¹⁵¹

Další metoda, kterou lze velmi dobře ve výuce dějepisu využít je skládání textu. Učitel vybere vhodný text, který následně rozdělí na menší části. Žáci si své části přečtou, interpretují je ostatním a následně se žáci snaží interpretovat celý text svými slovy. Tato metoda také rozvíjí třídní klima a pomáhá k rozvoji klíčových kompetencí.¹⁵²

Za text lze považovat i text ikonický. I při výběru obrázku, fotografie či malby musí pedagog dbát na přiměřenost a správnost výběru. Obrazový materiál se používá převážně pro ilustraci učiva, protože napomáhá lepší představivosti. Vysoce ceněna začíná být hodnota

---

¹⁴⁸ HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku dějepisu.*, 2007, str. 44.

¹⁴⁹ Tamtéž, str. 45.

¹⁵⁰ ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*. 2015, str. 306.

¹⁵¹ ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*. 2015, str. 249.

¹⁵² Tamtéž, str. 311.

karikatury. Zde je třeba dbát zvýšené pozornosti, kvůli symbolice, které žákům nemusí být zcela jasná.¹⁵³

V dnešní době se stále více setkáváme s využitím komiksu ve výuce dějepisu. Komiks má všechny předpoklady proto, aby žáky zaujal a motivoval. V dnešní době vychází stále více komiksů, které se zabývají historickými událostmi a snaží se čtenáři dějepis zpřístupnit přijatelnou formou.¹⁵⁴

Učitel dějepisu také může do výuky zařadit práci s primárními prameny. Práce s těmito prameny dává výuce nový rozměr, mimo jiné také u žáků posiluje čtení s porozuměním. Žáci si díky tomu nové poznatky sami vyzkoumají a nestávají se pouze posluchači poznatků. Je samozřejmostí, že učitel musí zvážit vhodnost materiálu a popřípadě ho upravit do formy, která je přiměřená kognitivní úrovni žáků.¹⁵⁵

3.2.6 Skupinová práce

Jako skupinová práce se označuje činnost, ve které spolupracuje tři a více žáků. Žáci díky této aktivitě získávají poznatky vlastním úsilím. Tyto poznatky získávají žáci sami pouze s vedením a dopomocí učitele.¹⁵⁶

Prvním krokem je rozdělení do skupin, které může probíhat podle mnoha různých kritérií. Pokud je skupinová práce využívána často, měly by se pracovní skupiny obměňovat. Učitel následně zadá žákům společný úkol, který by měl být po celou dobu práce všem viditelný. Žáci ve skupině si následně rozdělí role nebo, pokud toho nejsou schopni, jim pomůže učitel.

Skupinová práce má mnoho alternativních metod provedení. Může se jednat o expertní skupiny, zájmová učební centra či je možno využít metodu čtyř rohů.¹⁵⁷

Přínos skupinové práce je v rozvoji aktivity žáka. Žákům je umožněno procvičit si metody, pravidla a slovní zásobu, kterou se učí. Díky skupinové práci přebírají odpovědnost za učení sami. Díky tomu, že nepracují sami jsou rozvíjeny klíčové kompetence. Tato práce nese výhody také ve vzájemném učení.¹⁵⁸

---

¹⁵³ HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku*. 2007, str. 44.

¹⁵⁴ ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*. 2015, str. 105.

¹⁵⁵ Tamtéž, str. 353.

¹⁵⁶ Tamtéž, str. 353.

¹⁵⁷ ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*. 2015, str. 397-406.

¹⁵⁸ Tamtéž, str. 397-406.

3.2.7 Kritické myšlení

Metody kritického myšlení mají být pro žáka nástroj, který mu pomůže v porozumění učivu a k odhalování vztahu mezi jednotlivými jevy a fakty. Dále mu pomůže při utváření vlastního názoru a pochopení hlubší problematiky učiva.¹⁵⁹

Ve výuce se jedná výchovně vzdělávací aktivitu, ve které by měly proběhnout tři fáze. Jedná se o fázi evokace, která má u žáků vyvolat zájem o učivo. Učitel by měl zjistit, co žáci již o daném tématu vědí. Následuje fáze uvědomění si významu, při které žák vyhledává nové informace a upřesňuje si své názory. Poslední fáze je reflexe, která vede k prohloubení učiva a upevnění nových poznatků.¹⁶⁰ Tomuto systému učení se také říká model E-U-R. Neboli evokace – uvědomění si významu – reflexe. Jedná se o postupné získávání informací, kdy hlavní roli hraje aktivita žáka a snaha učitele připravit co nevhodnější podmínky.¹⁶¹

Do této skupiny by mohly spadat výše uvedené metody práce s textem. Jedná se o metodu V-CH-D nebo I.N.S.E.R.T.

3.3 Didaktická technika

Tento pojem zde symbolizuje všechny současné technicko-technologické didaktické celky. Jedná se tedy o využití technických prostředků ve vzdělávání. Tyto nové vzdělávací prostředky můžeme dělit do tří skupin. Jedná se o aplikaci a možnosti počítačových sítí, multimédia a mobilní prostředky. V následujícím odstavci se budeme věnovat převážně využití multimediálních prezentací, které jsou v dnešní době na školách hojně využívány.¹⁶²

Tvorba prezentací dnes hraje pro většinu učitelů nezastupitelnou roli. Je ale nutné dbát při jejich vytváření na několik zásad. Prezentace by měla vést k naplnění výukového cíle. Následně by měl dbát učitel na míru informací, které žákům předává. Vzhledem k tomu, že učivo je promítáno, žáci mohou mít menší míru aktivity. Tu by měl učitel průběžně zvyšovat a motivovat žáky k další práci. S tím je spjata také vhodná zajištění zpětné vazby.¹⁶³

Didaktická technika je nástrojem, který žákům usnadní proces osvojování učiva a učitelům přináší možnost, jak žákům předat informace zajímavějšími, bohatšími a

---

¹⁵⁹ ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice*. 2012, str. 113.

¹⁶⁰ MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. 2003, str. 159-161.

¹⁶¹ ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*. 2015, str. 465.

¹⁶² PRŮCHA, Jan et al. *Pedagogická encyklopedie*. 2009, str. 271.

¹⁶³ Tamtéž, str. 273.

poutavějšími metodami.¹⁶⁴ Hlavní výhodou je, že vizuálně zprostředkované učivo přináší žákům změnu a je snáze zapamatovatelné.¹⁶⁵

K tomuto tématu se také váže využití internetu jako pomocníka při hledání informací. Internet nabízí téměř neomezenou knihovnu zdrojů. Z tohoto důvodu je třeba vést žáky k opatrnému zacházení s informacemi. Pokud nebudou připraveni na kritické hodnocení nalezených materiálů nebudou ani dostatečně připraveni na reálný život.¹⁶⁶

---

¹⁶⁴ JULÍNEK, Stanislav. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. 2004, str. 201.

¹⁶⁵ PETTY, Goeff, *Moderní vyučování*. 2013, str. 366.

¹⁶⁶ Tamtéž, 2013, str. 378.

Praktická část

Praktická část práce se bude zabývat porovnáním vědomostí žáků sedmých tříd v dějepise na různých školách. Jako vědomosti označujeme soustavu faktů a pojmů a komplexních poznatkových struktur, které si žák osvojil ve škole. Vědomosti jsou výsledkem žákova vnímání, poznávání, myšlení, zapamatování i životních zkušeností.¹⁶⁷ Vědomosti žáků jsou ověřovány pomocí anonymního didaktického testu, který shrnuje učivo prvního pololetí sedmého ročníku. Test byl žákům zadán v průběhu měsíce března roku 2019. Vyplnění testu nebylo limitováno časem.

Jedná se o kvantitativní výzkum, jehož cílem je ověřit hypotézu, zda žáci na nižším gymnáziu dosáhnou v zadaném testu lepších výsledků než žáci na základních školách. K potvrzení nebo vyvrácení tohoto tvrzení byla vybrána jedna základní škola a jedno nižší gymnázium v Šumperku a jedna základní škola v blízkém okolí (Bludov).

Výsledkem šetření má být porovnání vědomostí, přičemž se usuzuje, že gymnázium bude mít lepší výsledky a základní škola sídlící na vesnici dopadne nejhůře.

K testu jsou připojeny i otázky týkající se přípravy žáků na výuku a oblíbenost dějepisu. Test byl sestavován s ohledem na rámcové vzdělávací programy a z něj vycházející školní vzdělávací programy jednotlivých škol.

---

¹⁶⁷ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ Jiří. *Pedagogický slovník*. 2013, str. 337.

4 Metody šetření

4.1 Didaktický test

Didaktický test lze charakterizovat jako formu zkoušky, která se orientuje na zjištění úrovně zvládnutého učiva. Didaktické testy jsou navrhovány, ověřovány i hodnoceny podle předem stanovených pravidel.¹⁶⁸

Didaktické testy dělíme na dvě skupiny. První skupinou jsou testy standardizované, které jsou profesionálně připravené. Testování musí probíhat za předem daných podmínek, které jsou neměnné. U těchto testů musí být přítomny vlastnosti validita a reliabilita. Tyto testy bývají důkladně ověřeny na reprezentativním vzorku populace. Výsledkem testu je tedy škála nebo stupnice, která ukazuje normální rozložení jevu v populaci.¹⁶⁹

Druhou pro nás důležitější skupinou jsou testy nestandardizované někdy označované jako testy učitelské. Tyto testy nejsou předem ověřovány na reprezentativním počtu žáků, tím pádem nemají požadované vlastnosti jako testy standardizované. Tyto testy si učitel připravuje pro vlastní potřebu. U těchto testů je ale potřeba počítat s rizikem, že získané výsledky nebudou věrohodné, tedy nebudou zachycovat skutečnou míru vědomostí.¹⁷⁰

Nestandardizované didaktické testy se mohou dále dělit. Jedná se o testy ověřující, kde je stanovena hodnota úspěchu a učitel zjišťuje, zda žák učivo zvládl či nikoliv. Dalším typem jsou testy vstupní, průběžné a výstupní, které se zabývají zvládnutím učiva v jednotlivých studijních etapách. Dále je možnost dělení podle toho na kolik témat byl test zadán a zda se jedná o testy objektivně či subjektivně skórovatelné.¹⁷¹

Didaktický test, který byl žákům podán, a který je součástí přílohy, má celkem 17 otázek zaměřených na vědomosti. Test obsahuje dva typy otázek. Většina otázek (13) je výběrových. Žáci mají na výběr tři možné odpovědi, kdy pouze jedna nabízená odpověď je správná. Pouze čtyři otázky jsou otevřené, kde je vyžadována maximálně dvouslovná odpověď. Dle tohoto výčtu je tedy žákům podán nestandardizovaný test, který je zaměřen na ověření zvládnutí vědomostí v průběhu pololetí. Dále je tento test zaměřen polytematicky a objektivně skórovatelný.

Didaktický test je neformálně rozdělen do dvou částí. První část se zabývá otázkami týkajícími se českých zemí. Tyto otázky se ptají na podstatné jevy týkající se českých zemí ve

---

¹⁶⁸ PRŮCHA, Jan et al. *Pedagogická encyklopedie*. 2009, str. 595.

¹⁶⁹ Tamtéž, str. 595.

¹⁷⁰ Tamtéž, str. 595.

¹⁷¹ Tamtéž, str. 596.

středověku. Jedná se o otázky věnující se křesťanství a jeho příchodu na Moravu. Další otázky se věnují nejvýznamnějším panovnickým rodům ve středověku. Druhá část testu je následně věnována dějinám světovým. Otázky se týkají stoleté války, křížových výprav nebo architektury.

Otázky do testu byly vybrány s ohledem na rámcový vzdělávací program, který vymezuje základní učivo pro téma křesťanství a středověká Evropa. Dále bylo přihlédnuto ke školním vzdělávacím programům a tematickým plánům jednotlivých škol.

4.2 Dotazník

Dotazník je považován za jeden z nejvíce využívaných způsobů při získávání dat v pedagogice. Pedagogický slovník definuje dotazník jako *výzkumný a diagnostický prostředek ke shromažďování informací. Podstatou je soubor otázek předkládaných v písemné formě.*¹⁷²

V dotazníku se mohou objevit dva způsoby odpovědi. Jedná se o otázky otevřené neboli nestrukturované a uzavřené neboli strukturované.¹⁷³

Uzavřené otázky nabízejí již hotovou alternativní odpověď. Tyto otázky mohou mít podobu dichotomickou, kdy respondent pouze vybírá z možností ano/ne.¹⁷⁴ Dále je možné využít položek, kdy jsou respondentovi předkládány více než dvě odpovědi. Tyto položky se dále dělí na výběrové, výčtové či stupnicové. U těchto typů odpovědí je nutno dbát, aby byly respondentům otázky předloženy podle určitého kritéria. Zvláštním druhem výběrových otázek jsou otázky, které nabízejí škálové položky. U těchto otázek respondent odpovídá tak, že vybere bod na předložené škále.¹⁷⁵ Dotazník může být sestaven tak, aby se ptal na různé věci. Položky v testu můžeme rozdělit na ty, která zjišťují fakta, znalosti, vědomosti, postoje a motivy.¹⁷⁶

Otevřené otázky nenabízejí respondentovi žádnou hotovou odpověď. Kladem těchto otázek je proniknutí do zkoumaného jevu a lepší vystihnoutí skutečnosti. Odpověď také závisí na ochotě respondenta a jeho umění se vyjadřovat.¹⁷⁷

V rámci šetření na základních školách byl žákům předložen dotazník, který byl zařazen na konec didaktického testu. Žáci odpovídali pouze na čtyři předložené otázky. Celkově byl dotazník zaměřen na oblíbenost a přípravu žáků na výuku dějepisu. Obsahoval tři uzavřené

---

¹⁷² PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ Jiří. *Pedagogický slovník*. 2013, str. 58.

¹⁷³ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. 2016, str. 159.

¹⁷⁴ Gavora, 2000, Úvod do pedagogického výzkumu str. 102.

¹⁷⁵ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. 2016, str. 161.

¹⁷⁶ Tamtéž, str.160.

¹⁷⁷ Tamtéž, str. 160.

výběrové položky a jednu otevřenou. První otázky se zjišťovaly, zda žáky dějepis baví. Žáci měli na výběr ze čtyř odpovědí z nabídky: baví, spíše baví, spíše nebaví a nebaví. Další otázky se týkaly pravidelnosti přípravy na výuku a na opěrný bod při přípravě. Poslední otázky byla otevřená a ptala se žáků na jejich nejoblíbenější téma v dějepise.

4.3 Interview

V pedagogickém slovníku je rozhovor (interview) definován jako *výzkumný prostředek, který se využívá při dotazování, spočívající v přímé komunikaci mezi pracovníkem a respondentem*.¹⁷⁸ Pojem interview nahrazuje české slovo širšího významu: rozhovor. Použití slova interview je ovšem přesnější pro pedagogický výzkum, protože ne každý rozhovor lze označit jako výzkumný.¹⁷⁹

Interview můžeme rozdělit dle kladení otázek na strukturovaný, kdy jsou otázky i odpovědi respondentovi nabízeny a na nestrukturovaný, kdy je určeno pouze téma a otázky jsou kladeny dle situace. Mezi tyto dva typy patří ještě polostrukturovaný. V tomto typu jsou respondentovi kladeny otázky i nabízeny odpovědi, ale respondent svoji zvolenou odpověď dále objasňuje. Dále můžeme rozhovor dělit podle počtu zúčastněných osob na individuální a skupinový.¹⁸⁰

Rozhovor dále můžeme dělit na strukturovaný s otevřenými otázkami, kdy jsou otázky dané a respondent na ně volně odpovídá. Dále se může jednat rozhovor dle návodu, kdy jsou známa témata, kterých se bude rozhovor týkat. Neformální rozhovor je založen na spontánním výběru otázek. Jako poslední zmíníme narativní rozhovor, který se využívá k získání dat z respondentova života.¹⁸¹

Rozhovor, který byl s učiteli proveden by se dal zařadit do strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Učitelé byli dotazováni na detaily ohledně výuku v dané sedmé třídě a také na volbu výukových metod.

---

¹⁷⁸ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ Jiří. *Pedagogický slovník*. 2013, str. 250.

¹⁷⁹ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. 2016, str. 176.

¹⁸⁰ ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. 2011, str.104-105.

¹⁸¹ Tamtéž, str. 104-105.

5 Charakteristika škol vybraných škol

5.1 Historie III. Základní školy 8. května Šumperk

Základní škola 8. května v Šumperku má své kořeny na začátku 20. století. Její počátky je možno datovat do roku 1913, kdy byla škola slavnostně otevřena. Historie ovšem sahá ještě dál. Předchůdcem školy byl Moravský zemský ústav pro hluchoněmé v Brně, který byl otevřen již v roce 1832. V průběhu let se ústav proměnil ve výbornou školu s internátem. Kapacita však byla nedostačující, a proto byl vystavěn nový ústav ve Valašském Meziříčí. Někteří chovanci byli přemístěni do Olomouce, a právě pro ně byl v roce 1913 otevřen nový ústav v Šumperku. Jednalo se o velkolepý projekt. Kapacita budovy byla 150 chovanců a disponovala nejnovějším vybavením. V novém objektu začala výuka v říjnu roku 1913, ale až v prosinci byl ústav pro hluchoněmé s německou vyučovací řečí slavnostně otevřen.¹⁸²

Zanedlouho přišla první světová válka a ústav se změnil ve vojenskou nemocnici. Chovanci v této těžké době zůstali doma a učitelé museli nastoupit vojenskou službu. Po válce byl ústav znovu otevřen až v břenu roku 1919. Toho roku byl také definitivně zrušen brněnský ústav a chovanci i učitelé byli přestěhováni do Šumperka. V letech 1924–1948 byla navíc ke škole připojena škola pro dětské sanatorium tuberkulózy. V letech 1924 ve škole proběhly jedny z prvních experimentů zkoumajících inteligenci dětí.¹⁸³

I když je Šumperk součástí Sudet a byl tedy připojen k Velkoněmecké říši, na fungování ústavu to nemělo větší vliv. Byl pouze změněn název školy na „*Župní školu pro hluchoněmé s ubytováním*“. V této době na škole existovala řada specializovaných učeben, což vypovídá o vysoké úrovni vzdělávání žáků. Žáci měli k dispozici například kreslírny, dílny. Je doloženo, že chovanci vyráběli hračky pro použití v ústavu.¹⁸⁴

Po vypuknutí 2. světové války byla situace velmi obdobná jako za Velké války. Z budovy se postupně stál vojenský lazaret. Ústav ovšem nebyl až do roku 1943 úplně zrušen. Až v tomto roce byli chovanci přestěhováni do Litoměřic. Šumperk byl po válce osvobozen sovětskou armádou. Budova školy se stala místem, kde byli umístěni sovětsí vojáci z osvobozených německých zajateckých táborů. Od srpna roku 1945 se z budovy stává škola pro důstojníky dělostřelectva v záloze. Tato škola neměla dlouhého trvání a byla ukončena pravděpodobně v dubnu 1946.¹⁸⁵

---

¹⁸² 100. let hlucháku [online]. Šumperk: Základní škola Šumperk, 2013 [cit. 2016-11-01]. Dostupné z: <http://www.hluchak.cz/100/>

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž.

Po těchto událostech probíhala jednání, jak bude dále budova využita. Byly zde návrhy na vytvoření školy pro letce či polepšovny pro chlapce. Nakonec se po značných a finančně náročných opravách do budovy vrátila škola. Konkrétně škola učňovská, které nesla oficiální název Základní odborná škola v Šumperku. Ve škole byly vzdělávány jak dívky, tak chlapci, a to pro živnostenské a řemeslnické profese. Po válce Šumperk zaznamenal větší nárůst obyvatelstva, a proto byla v budově v září roku 1946 zřízena také III. Obecná škola. Učňovská škola byla umístěna v prvním patře budovy, zatímco obecná škola ve zbylých dvou patrech. V roce 1950 se do budovy stěhuje i pomocná škola. Obecná škola v té době fungovala ve velmi nevyhovujících a stísněných prostorech. I když byla pomocná škola zanedlouho přestěhována, prostory připadly třídám, kde byli vyučováni řečtí a makedonští žáci. Byla tedy přislíbena výstavba nové vyhovující budovy školy, která se ale rok co rok odkládala.¹⁸⁶

Situace se zlepšila až v roce 1953, kdy byla menšinová škola přesunuta do Sobotína. V následujícím roce se podařilo opravit prostory tělocvičny. Následující roky se nesly ve znamení neutuchajících sporů mezi základní a učňovskou školou. Nakonec byly učňovské škole nabídnuty nové prostory, do kterých se přestěhovala v roce 1966. Následně byly zahájeny velké opravy školy, budovány nové učebny, tělocvična, skleník ...¹⁸⁷

V roce 1973 byl na škole spuštěn zajímavý projekt, který nesl název „*Škola s celodenním výchovným systémem*“. Nově se škola zajímala o trávení volného času žáků po vyučování. K tomuto záměru bylo otevřeno 35 zájmových kroužků. Tento projekt trval tři roky. Po další léta byla škola dále opravována a modernizována. V posledních 15 letech nastal prudký rozvoj informačních a komunikačních technologií.

V současné době (březen 2019) se jedná o úplnou základní školu, zabezpečující výuku na prvním i druhém stupni. Škola má kapacitu 730 žáků. Téměř 50 % žáků je s okolních vesnic. Ze školního vzdělávacího programu vyplývá, že škola je zaměřena na rozšířenou výuku cizích jazyků.¹⁸⁸

Škola disponuje velmi kvalitním vybavením. Pro každý odborný předmět je zřízena specializovaná učebna. Pomůcky jsou často obnovovány. Pozornost školy je orientována na nové informační zdroje jako jsou slovníky a výukové softwary. Škola je velmi dobře vybavena

---

¹⁸⁶ 100. let hlucháku [online]. Šumperk: Základní škola Šumperk, 2013 [cit. 2016-11-01]. Dostupné z: <http://www.hluchak.cz/100/>

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ ŠVP pro ZV – Hluchák [online]. 2016 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.hluchak.cz/skolni-vzdelavaci-plan/>

novými informačními a komunikačními technologiemi, což dosvědčuje i pokrytí celé školy vysokorychlostním internetem. Díky tomu může být škola připojena již od roku 2009 na program i-skola. Dále každý pedagogický pracovník disponuje vlastním notebookem a většina tříd je vybavena stolním počítačem.¹⁸⁹

Všechny odborné učebny jsou vybaveny ozvučením a dataprojektorem, z nichž většina má interaktivní tabuli. Výuková oblast dějepis se vyučuje v každém ročníku dvě hodiny týdně, z čehož plyne že je využita jedna disponibilní hodina. V rámci výuky dějepisu žáci jezdí na exkurze do archeoparku Všešary, ve vyšších ročnících na předválečné opevnění z roku 1938 a do koncentračního tábora v Osvětimi. Škola také každý druhý rok pořádá zájezdy žáků do Velké Británie, kde žáci rozvíjí nejen své jazykové kompetence, ale také historické a kulturní znalosti.¹⁹⁰

5.2 Historie základní školy Karla Staršího ze Žerotína v Bludově

Historie školy v Bludově sahá do daleké minulosti. Škola byla založena krátce po třicetileté válce, ale přesný letopočet a jméno zakladatele se nedochovalo. První zmínka o škole pochází až z roku 1657. Nalezli bychom ji v lánském rejstříku, kde je psáno, že jistý Jiří Příhoda utekl ze svého domku, kde následně byla založena škola. Na škole se vyučovalo trivium, náboženství a základy některých profesí. Škola byla hojně navštěvována a kapacita domku, již byla nedostačující. V roce 1776 byla postavena nová škola, kterou z velké části financoval Josef Karel ze Žerotína. Za nedlouho kapacita školy opět nedostačovala. Snaha o její rozšíření byla marná až do roku 1864, kdy byla budova školy kompletně stržena a nahrazena novou budovou, která kapacitně také brzy nedostačovala.¹⁹¹

V roce 1908 v Bludově vzniká nová budova a v ní se usídli tzv. měšťanka. V září byla otevřena jedna chlapecká třída s 68 žáky. Ve třídě se sešli chlapci z celé severní Moravy, neboť se jednalo o první školu tohoto typu na severní Moravě. V následujících letech přibýly další dvě třídy. V roce 1922 se škola změnila na smíšenou, tedy pro dívky i chlapce, čímž počet žáků opět rychle vzrostl.¹⁹²

---

¹⁸⁹ ŠVP pro ZV – Hluchák [online]. 2016 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.hluchak.cz/skolni-vzdelavaci-plan>

¹⁹⁰ ŠVP pro ZV – Hluchák [online]. 2016 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.hluchak.cz/skolni-vzdelavaci-plan>

¹⁹¹ Historie školy. In: ZŠ Bludov [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.zsbludov.cz/node/31>

¹⁹² Tamtéž.

V období první světové války nepostihl školu stejný osud jako většinu škol. Nebyla tedy poskytnuta k vojenským účelům. Budova školy dále složila výhradě ke školní činnosti a vojáci byli ubytováni v místní sokolovně.¹⁹³

Zhoršení situace nastalo až za německé okupace, kdy byla obec Bludov zahrnuta do Sudet. Za této situace se polovina učitelského sboru odstěhovala do protektorátu Čechy – Morava. Odešel i tehdejší ředitel školy. I když tím byla výuka na škole značně narušena, škola nadále fungovala. Jediným, ač výrazným zásahem do života školy byla změna typu školy na školu německou. Po ukončení války se škola stává školou obecnou s českým vyučovacím jazykem.¹⁹⁴

Další vývoj školy je velmi podobný předchozímu. Škola po celou dobu bojuje s kapacitou budovy. Řešením se stalo v roce 1989 vybudování nového pavilonu školy. Začíná se budovat školní jídelna a tělocvična.¹⁹⁵

V roce 1996 jsou práce oficiálně ukončeny. K této významné události škola začíná nést název Základní škola Karla Staršího ze Žerotína. Toto jméno má na počest jednoho z nejvýznamnějších představitelů z rodu Žerotínů, který právě v Bludově zemřel a byl uložen do místní hrobky.¹⁹⁶

V současné době (březen 2019) se jedná o plně organizovanou školu s devíti ročníky. Kapacita školy je 700 žáků, v současné době je naplněna z poloviny. Škola je rozdělena do dvou budov. V jedné z budov jsou nižší ročníky a kanceláře školy a v druhé jsou specializované učebny a vyšší ročníky. Škola je určena převážně pro žáky z Bludova a okolních vesnic, kterých je přibližně 20 %. Dle ŠVP je pro školu důležitý rozvoj pohybových aktivit u žáků, rozvoj ekologického myšlení a přírodních věd.¹⁹⁷

Škola je velmi dobře vybavena. Žáci dochází do odborných učeben na většinu specializovaných předmětů. Škola disponuje dvěma tělocvičnami, posilovnou a venkovním sportovním areálem. Ke škole také patří keramická dílna, cvičné záhony a miniarboretum. Jednou z priorit školy je využívání moderní informační a komunikační technologie. Ve většině

---

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Historie školy. In: <https://www.zsbludov.cz> [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.zsbludov.cz/node/31>

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ ŠVP pro ZV [online]. 2016. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.zsbludov.cz/node/5>

odborných učeben jsou k dispozici interaktivní tabule. Učitelé mají své notebooky a v rámci projektu Tablety do škol získali také tato zařízení.¹⁹⁸

Škola je také zapojena do mnoha projektů. Jedná se například o M.R.K.E.V., kdy je rozvíjeno ekologické myšlení u žáků. Dále jsou ve škole pravidelně pořádány tematické dny.¹⁹⁹

5.3 Gymnázium Šumperk

Škola byla založena v roce 1919, ač pokusy o založení zde byly již mnohem dříve. Bohužel, založit českou školu ve městě, kde výrazně dominovalo německé obyvatelstvo nebylo vůbec snadné. Vhodná chvíle nastala až se založením Československa. Nutnost založení další střední školy potrhoval fakt, že doposud jediná česká střední škola sídlila ve 20 km vzdáleném Zábřeze. V roce 1919 proběhlo slavností otevření reálky, tedy školy s technickým zaměřením. Ze začátku se škola potýkala s mnoha problémy. Jedním z nich byl nízký počet učitelů, kteří by na škole mohli vyučovat. Dalším problémem byly nevyhovující prostory. Škola po svém založení sídlila v prostorách bývalého ústavu pro hluchoněmé, kde sídlila i základní škola. Kvůli nevyhovujícím podmínkám byla škola přestěhována do nových prostor a čekalo se na postavení nové budovy. S výstavbou se začalo v roce 1928 a o tři roky později byla slavnostně otevřena. Vedle školy byla postavena socha Tomáše Garrigue Masaryka, podle kterého škola dostala svůj název. S otevřením nové budovy se mění i typ školy. Z reálky se stává reálné gymnázium.²⁰⁰

Do života školy tragicky zasáhly události předcházející druhé světové válce. Jelikož se jednalo se o českou školu, byla po vypuknutí války uzavřena. Do budovy školy se přestěhovala vyšší dívčí a německá obchodní škola. Po konci války se do města vrací původní čeští obyvatelé a tím i část učitelského sboru. Díky tomu se gymnázium mohlo opět znovu otevřít.

Další zásah do života školy přinesly roky po událostech v roce 1948. Začala klesat úroveň výuky na škole a s tím i počet žáků. Politická situace ve státě nepodporovala gymnázia ale spíše učňovské obory.²⁰¹

Po roce 1968 se situace změnila a kapacita školy opět přestala dostačovat. V roce 1986 byla ke škole připojena nová budova. Jelikož je škola umístěna uprostřed města, dlouho

---

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Historie školy. In: <https://www.gymspk.cz/> [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.gymspk.cz/historie-skoly/>

²⁰¹ Tamtéž.

nedisponovala vlastní tělocvičnou. Ta byla přistavěna až v roce 2005. Do té doby žáci využívali nedaleký Tyršův stadion. Ten je využíván i nyní díky svému venkovnímu hřišti.²⁰²

V současné době (březen 2019) je kapacita budovy okolo sedmi set žáků. V jedné budově je umístěno jak nižší, tak vyšší gymnázium. Škola nyní nedosahuje plného počtu žáků. Škola je charakteristická velkou převahou dívek. Jedná se asi o 2/3 z celkového počtu žáků. Ve škole je 21 kmenových učeben a 5 odborných učeben a několik jazykových tříd.²⁰³ Žáci na nižším gymnáziu si v posledních dvou ročnících volí seminář, podle vlastních zájmů.²⁰⁴

Školu navštěvují hlavně žáci ze Šumperka a přilehlých vesnic. Není výjimkou, že jsou na škole vzděláni studenti jiné národnosti. Procento těchto žáků se však pohybuje do 5 %.

Na nižší gymnázium se vždy otevírá pouze jeden ročník. Na školu je nutno složit přijímací zkoušky. Přijímací zkoušku tvoří znalostní test, kdy škola spolupracuje se společností CERMAT.²⁰⁵

Škola má také bohatou mezinárodní spolupráci. Ve školním roce pravidelně organizuje minimálně pět zahraničních výjezdů. Škola také spolupracuje se zahraničními školami. Jedná se například o školu Bad Hersfeld v Německu nebo Maarsen v Nizozemí. Díky tomu mohou žáci jezdit na výměnné pobyty a tím prohlubovat své jazykové dovednosti a získávat nové kulturní znalosti.²⁰⁶

Škola se také účastní řady projektů, které rozvíjí žáky. V minulosti se zapojila do podpory přírodovědného a technického vzdělání žáků. Dlouhodobě se také zapojena do projektu Badatelsky orientované vzdělání v Olomouckém kraji.²⁰⁷

---

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ ŠVP – Čemukoliv se učíš, učíš se pro sebe [online]. 2018. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.gymspk.cz/dokumenty-ke-stazeni/>

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ ŠVP – Čemukoliv se učíš, učíš se pro sebe [online]. 2018. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.gymspk.cz/dokumenty-ke-stazeni/>

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Tamtéž.

6 Výuka dějepisu na zkoumaných školách

Česká školní inspekce v roce 2015 hodnotila výuku dějepisu z hlediska četnosti výukových metod v jedné vyučovací hodině. Jednalo se celkem o 2 311 škol po celé České republice. Učitelé i žáci měli odpověď na četnost výskytu jednotlivých výukových metod v rámci jedné hodiny. Následně tyto odpovědi byly vyhodnoceny a byl porovnán náhled žáků a učitelů na jednu vyučovací hodinu.²⁰⁸

V 60 % žáci uvedli, že učitel pouze diktuje fakta a žáci si zapisují nebo dostanou již hotový zápis. Další nejpoužívanější metodu uvádí využití dataprojektoru či jiné informační technologie. Pouze ve 30 % učitel dle žáků využívá tištěných materiálů nebo učebnice. Ostatní dotazované položky jako práce ve skupině, práce s výukovými programy nebo společné diskuze byly zastoupeny maximálně ve 20 %.²⁰⁹

Pohled na průběh hodiny z učitelského pohledu se značně rozchází s pohledem žáků. Rozdíl je celých 40 % v používání četnosti výkladu. Na rozdíl od žáků si učitelé myslí, že používají více práci ve skupině a snaží se hledat problémy společnými silami.²¹⁰

Výsledky šetření od České školní inspekce potvrzuje i následující výzkum, kdy byl veden rozhovor s učiteli, kteří stále při výuce nejvíce využívají výklad a práci s počítačovou prezentací.

6.1 Základní škola 8. května

Výzkum proběhl na konci února 2019, kdy ve třídě bylo 24 žáků. Z toho 12 dívek a 12 chlapců. Jeden žák ve třídě při testování přítomen nebyl. Třidu učí paní učitelka, která má 22 let praxe. Ve třídě není přítomen asistent pedagoga. O třídě paní učitelka říkala, že jsou velmi neukáznění, nepozorní a mají pomalé pracovní tempo. Paní učitelka měla třídu již minulé rok a tvrdí, že pozoruje velké zhoršení právě v pozornosti a aktivitě žáků. Aktuálně probírané téma (únor 2019) ve výuce bylo Karel IV.

Výuka dějepisu probíhá dvakrát týdně vždy ve specializované učebně. Ve třídě jsou přítomny nástěnné mapy, atlasy. Ve třídě je dále počítač s dataprojektorem a zvuková technika. Každý žák má vlastní učebnici. Třídě pracuje s učebnicí od Státního pedagogického nakladatelství *Dějepis 7 pro základní školy, Středověk a raný novověk*.

---

²⁰⁸ Česká školní inspekce. *Výběrové zjišťování výsledků žáků 9. ročníku základních škol a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií a žáků 3. ročníku vybraných oborů středních odborných škol*. 2015. str. 3.

²⁰⁹ Tamtéž, str. 46.

²¹⁰ Tamtéž, str. 48.

Paní učitelka se snaží ve třídě střídat různé výukové metody, avšak přiznává, že je to s třídou velmi složité. Při většině aktivit jsou neukázněni. Vzhledem k této situaci nejčastěji používá výklad spojený s prezentací v programu Prezi. Díky možnosti využívat dataprojektor žákům často pustí výuková videa, která využívá především k motivaci.

Na aktivizační metody nemá vyhraněný názor. Ráda by je více zařadila do výuky, ale vzhledem k celkovému počtu žáků je to velmi složité až nemožné. Celkově se snaží do výuky zařadit pouze aktivizační prvky.

Učebnice je ve výuce využívána velmi často hlavně díky své bohaté ilustraci. Společně s žáky se snaží o analýzu obrázků, rozbor map. Dále často využívá textu, který žáci společně čtou a následně rozebírají.

Na začátku většiny hodin ve třídě probíhá ústní zkoušení jednoho nebo dvou žáků. Žáci jsou zkoušeni alespoň dvakrát za pololetí. Paní učitelka považuje za důležité, aby žáci dokázali své myšlenky také ústně zformulovat. Ústní zkoušení je vždy pouze z dvou přechozích hodin. Během zkoušení má pro zbytek třídy práci. Žáci vyplňují pracovní listy, které na začátku hodiny dostanou nebo ve skupinkách přemýšlejí nad zadaným tématem. Výsledky práce žáků, potom slouží jako úvod do hodiny. Žáci mají také možnost vypracovat referát na téma, které je během výuky zaujme.

Testy žáci píšou po probrání maximálně dvou témat. Vždy se jedná o natištěný test s převahou otevřených otázek. Tiskuté testy využívá z časového důvodu. Žáci mají poté více času si přečíst zadání a přemýšlet nad odpovědí. Na test jsou žáci vždy předem upozorněni.

Paní učitelka zápisy žákům diktuje do sešitu, nebo využívá připravených prezentací.

6.2 Základní škola Karla Staršího ze Žerotína Bludov

Na této základní škole test vyplnilo celkem 34 žáků. Z toho 19 dívek a 15 chlapců. Test byl zadán ve dvou sedmých třídách z důvodu nižšího počtu žáků v jedné třídě. Třídy učí paní učitelka, která má již 27 let praxe. Ve třídách není přítomen asistent pedagoga. Paní učitelka o třídách říká, že jsou velmi neklidné, ale pokud je dané téma zaujme jsou aktivní a spolupracují. Rádi se zapojují do vytváření projektů. Aktuálně probírané téma (březen 2019) v obou třídách jsou husité.

Výuka dějepisu probíhá dvakrát týdně v kmenových učebnách žáků. Pokud je to nutné, do třídy si nosí nástěnnou mapu, nebo rozdává žákům atlasy. Bohužel se tak neděje často, neboť mapy a atlasy jsou již ve špatném stavu. Ve třídě, kde probíhá výuka, nemá k dispozici počítač s dataprojektorem. Výuku proto často přesouvá, do jiných učeben, aby mohla žákům pustit část

dokumentu, nebo pustit ukázky architektury atd. Ve třídě se vyučuje podle učebnice od Státního pedagogického nakladatelství *Dějepis 7 pro základní školy, Středověk a raný novověk*.

Paní učitelka ve třídě střídá různé výukové metody. Žáci často pracují s nakopírovanými pracovními listy. K tomu využívá pracovní sešit, který patří k učebnici. Uznává, že nejčastější metodou je výklad, který se snaží prokládat návodnými otázkami žákům. Vzhledem k menšímu počtu žáků ve třídě také často využívá skupinové práce. Žáci sami zpracují zadané téma a následně ho prezentují svým spolužákům.

K aktivizačním metodám má paní učitelka celkově kladný vztah, avšak využívá pouze prvky z různých metod. Dle jejích slov by potřebovala další časový úsek na probrání témat a vždy ukázněnou třídu.

Žáci často ve výuce pracují s učebnicí. Jednak díky bohaté ilustraci, jednak díky možnostem, které učebnice nabízí. Dále využívá některé části textu, který si žáci přečtou a mají za úkol z něj vytáhnout pouze podstatné informace.

Na začátku hodiny probíhá zkoušení jednoho žáka ze třídy. Během zkoušení mívají žáci zadanou práci nebo si opakují předešlé informace společně se zkoušeným žákem, kterému pokládají otázky. Testy píší žáci po každém probraném tématu. Na test jsou žáci vždy předem upozorněni. Test je žákům diktován.

Zápis žákům píše paní učitelka na tabuli nebo si ho žáci tvoří sami z učebnice a následně ho společně kontrolují.

6.3 Gymnázium Šumperk

Test na nižším gymnáziu byl zadán celkem 30 žákům. Z toho se jednalo o 20 dívek a 10 chlapců. Třídu učí paní učitelka, která má 24 let praxe. Ve třídě není přítomen asistent pedagoga. Paní učitelka o třídě říká, že jsou po většinu času ukáznění. Pozornost u žáků je na vysoké úrovni, i když v průběhu roku mírně klesá. Ve třídě se v půlce března 2019 probíralo téma Přemyslovská knížata.

Výuka dějepisu probíhá pouze jednou týdně. Výuka neprobíhá přímo ve specializované učebně, ale v učebnách určených pro výuku dějepisu a zeměpisu. V těchto třídách je možnost využití počítače s dataprojektorem a zvukovou technikou, ale k výuce jsou využívány minimálně pro svoji vysokou poruchovost. K výuce je možnost využití nástěnných map atlasů. K výuce je využívána učebnice od nakladatelství Fraus *Dějepis 7 pro ZŠ a víceletá gymnázia*.

Paní učitelka se snaží o časté a pestré střídání výukových metod, ale přiznává, že velmi často využívá výklad. Velmi často ve výuce využívá práci s textem. Jedná se buď o úryvky z literatury nebo populárně naučných časopisů. Žáci dostanou text po částech a následně jej

postupně reprodukuje třídu. Kvůli vysokému počtu žáků ve třídě je téměř nemožné využití aktivizačních metod. Pokud to technika a čas umožní, ráda pouští žákům části dokumentů, výukových videí, u kterých žáci zpracovávají předem zadané otázky. Dataprojektor využívá hlavně k promítání staveb, fotografií osobností ...

Práci s učebnicí paní učitelka považuje za zásadní. Žáci si sami čtou text a následně se doptávají na informace, které jim nejsou známy. Žáci jsou vedeni k větší samostatnosti a z učebnice si sami píšou zápis do sešitu. Učitelka během hodiny pouze upozorňuje na podstatné informace. Učebnici dále používá kvůli ilustracím, kdy se společně snaží analyzovat obrázky a ilustrace.

Žáci nejsou pravidelně zkoušeni ústně na začátku hodiny, protože to časově nedovoluje jednorodinová dotace. Z tohoto důvodu žáci píšou nepravidelně krátký test, který prověřuje jejich přípravu na výuku. Na tyto krátké testy nejsou žáci předem upozorňováni. Velké testy žáci píšou pravidelně po probrání dvou až tří probraných témat, podle jejich obsáhlosti. Na tyto testy jsou již žáci předem upozorněni.

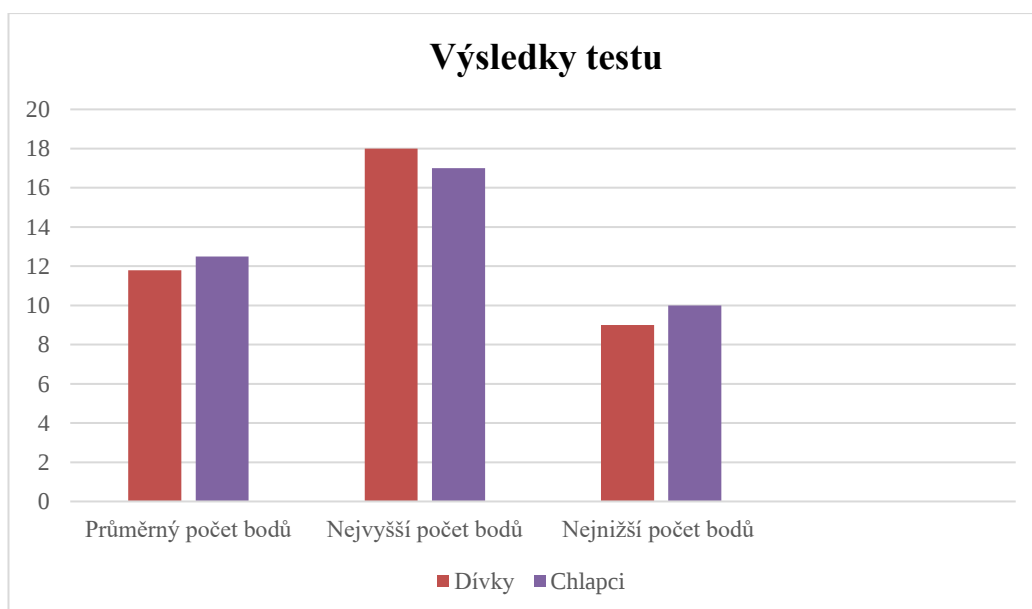
7 Výsledky didaktického testu

7.1 Základní škola 8. května

Test ve třídě vyplnilo celkem 23 žáků. Jednalo se o 12 dívek a 11 chlapců. Výsledky testu se liší mezi pohlavími. Chlapci měli v průměru a jeden bod lepší výsledky, jak je patrné z grafu č.1. Průměrný počet je 12 bodů, kdy nejlépe hodnocený test patří dívce s 18 body a nejhůře hodnocený test chlapci s 9 body.

Otázka, která žákům dělala největší problém se týkala křížových výprav, pouze dva žáci ze třídy napsali správnou odpověď. Další otázka s nízkou úspěšností se týkala rozložení vrstev obyvatelstva ve středověku.

Naopak otázky s vysokou úspěšností se týkaly křesťanství a na otázku, které země proti sobě válčily ve Stoleté válce odpověděli všichni žáci správně.

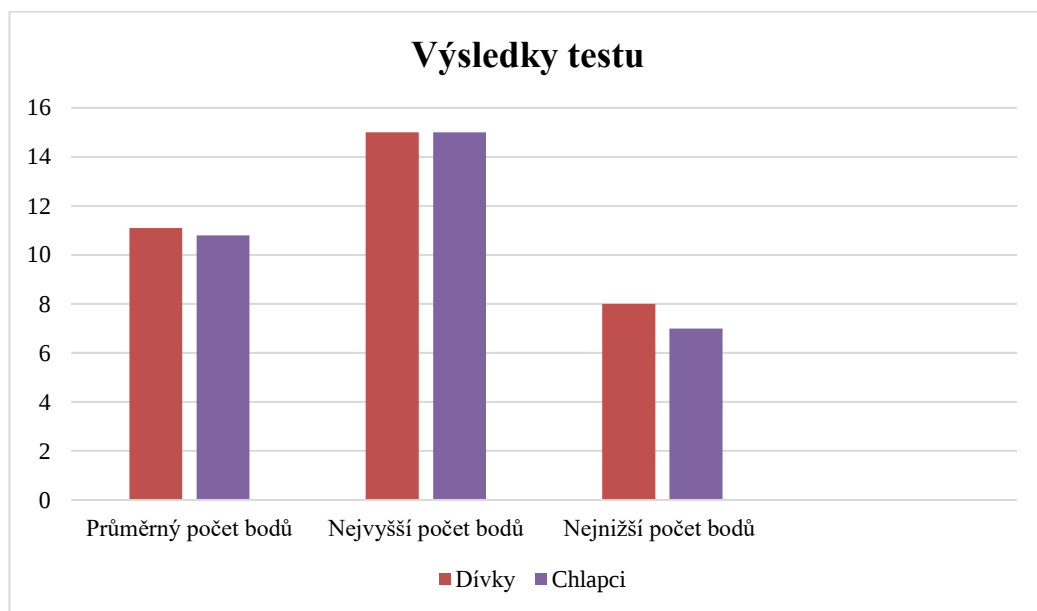
Graf 1: Výsledky testu základní škola Šumperk

7.2 Základní škola Karla Staršího ze Žerotína Bludov

Test byl zadán 34 žákům, z toho 15 dívkám a 19 chlapcům. Průměrný výsledek testu u obou pohlaví je 11 bodů. Od tohoto čísla se průměrný výsledek jednotlivých pohlaví výrazně neodklání. Bodové výsledky chlapců v testu byly rozloženy rovnoměrně, což znamená, že nejvíce z nich mělo výsledek 11. U dívek jsou výsledky rozloženy nerovnoměrně. Nejvíce testů bylo s počtem 13 bodů a několik testů s počtem 8 bodů. Nejnižší výsledek je poté u dívek 8 bodů a u chlapců 7 bodů, zatímco nevyšší počet je totožný – 15 bodů.

Otázka se stoprocentní úspěšností se týkala názvu posvátné knihy křesťanů tedy Bible. Naopak značné problémy žákům dělaly otázky zaměřené na Přemyslovce a architekturu.

Velmi častou odpovědí na důvod první křížové výpravy byla odpověď neshoda krále s husity. Žáci byli ovlivněni právě probíraným tématem a odpověď nebyla brána jako pravdivá.

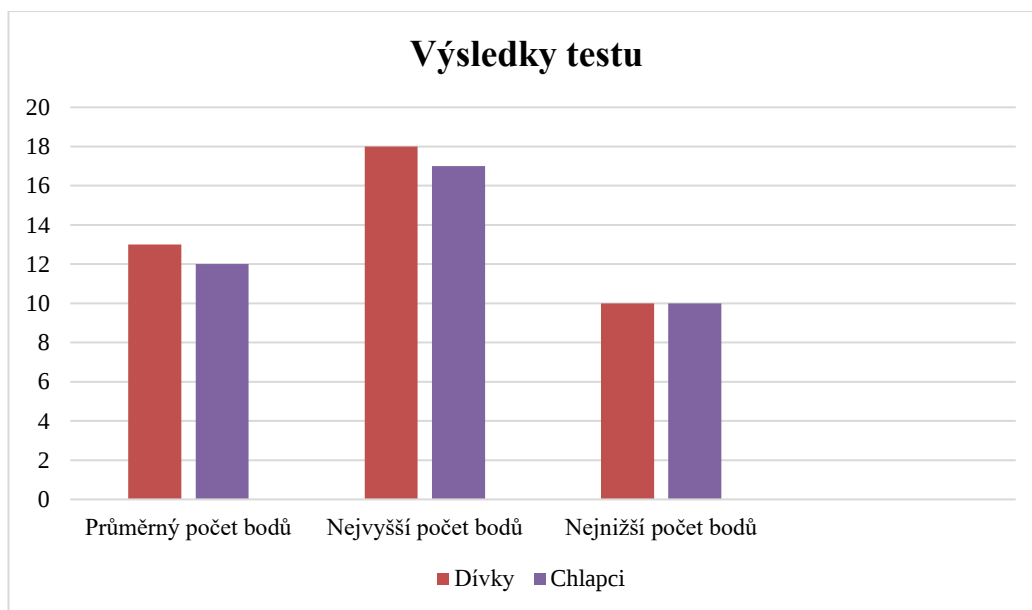
Graf 2: Výsledky testu základní škola Bludov

7.3 Gymnázium Šumperk

Test byl zadán celkem 30 žákům. Z toho 10 chlapcům a 20 dívkám. Průměrný výsledek žáků je 12 bodů. Dívky mají v průměru o jeden bod lepší výsledky než chlapci.

Nejlepší výsledek je 18 bodů, který patří dívce. Nejvyšší bodový skóre u chlapců je 17 bodů. Nejnižší počet bodů je u obou pohlaví totožný 10 bodů.

Dvě otázky v testu týkající se křesťanství měly 100 % úspěšnost. Další otázka s vysokou úspěšností se ptala na prvního římského císaře. Největší problém žákům dělala otázka týkající vrstev obyvatelstva ve středověku.

Graf 3: Výsledky testu gymnázium Šumperk

7.4 Shrnutí

Test celkem vyplnilo 87 žáků na třech různých školách. Jednalo se o 47 dívek a 40 chlapců. Test bylo možno napsat na maximálně na 19 bodů. Nejvyšší dosažený výsledek je 18 bodů, kterého dosáhla dívka ze základní školy Šumperk a obě pohlaví na gymnáziu. Naopak celkový nejnižší výsledek je zaznamenán na základní škole v Bludově. Celkový průměrný bodový výsledek testu je 12 bodů.

Výsledky testu potvrzují tvrzení, že nejlepších výsledků by měli žáci dosáhnout na nižším gymnáziu, nejhůře poté na základní škole, která se nachází na vesnici. Výsledky na základní škole, která se nachází ve městě a nižším gymnáziem se příliš neliší.

Nejlépe v testu dopadly otázky, které se týkají křesťanství. Otázka týkající se posvátné knihy křesťanů má celkově nevyšší úspěšnost. Pouze jedenkrát bylo na otázku odpovězeno

špatně. Další otázka týkající se křesťanství se ptala na nevyššího církevní hodnostáře. Zde už je zaznamenáno více chyb, ale i tak je úspěšnost velmi vysoká.

Následující otázka, týkající se prvního státního útvaru, Sámově říši, má úspěšnost 64 %. Žáci ve zbývajících 33 % volili odpověď Velká Morava a pouze jednou byla uvedena jako odpověď Přemyslovské Čechy. K tématu počátky českého státu se dále vázala otázka, koho k nám poslal byzantský císař Michal III. Správnou odpověď, že se jednalo o bratry Cyrila a Metoděje, správně zvolilo 80 % žáků. Zbýlých 20 % volilo odpověď: nového biskupa. Následovala otázka na prvního Přemyslovce, který byl historicky doložen. Tato otázka má již nižší úspěšnost. Správnou odpověď, že se jedná o knížete Bořivoje volilo pouze 49 % téměř totožný výsledek je zaznamenán u odpovědi Přemysl. Následující otázka týkající se českých zemí se ptala na prvního českého krále. Ve 47 % byla zvolena špatná odpověď Přemysl Otakar I. Správná odpověď král Vratislav II. byla zvolena pouze v 30 %. Následující otázka se ptala na období přemyslovských králů, konkrétně na to, co se v českých zemích v té době rozvíjí. Správná odpověď města zvolilo 70 % žáků. Následovala otázka, ve které měli žáci vypsát tři vrstvy, na které se dělilo obyvatelstvo ve středověku. V této otázce bylo možno získat tři body. Alespoň jeden bod z otázky získalo 30 % žáků. Z toho 37 % získalo plný počet bodů a alespoň jeden bod získalo 33 % žáků. Poté následovala poslední otázka zaměřená na české dějiny. Žáci měli vybrat nevýznamnějšího panovníka na českém trůnu z rodu Lucemburků. Správnou odpověď Karel IV. zvolila téměř většina a to 96 % žáků. Toto vysoké procentu lze přičítat, jak oblíbenosti tématu mezi žáky, tak právě probírané látce.

Druhá část testu se věnovala světovým dějinám v období středověku. První otázka se ptala na prvního středověkého císaře. Správnou odpověď Karel Veliký zvolilo 47 % žáků. Zbýlých 53 % zvolilo, že se jednalo o Otu I. Další otázka se ptala na Stoletou válku, konkrétně na to, mezi kterými státy probíhala. S úspěšností 96 % se otázka řadí k nejlépe hodnoceným. Další otázka byly zaměřena opět na náboženství. Ptala se na situaci, která se označuje jako schizma. Správnou odpověď, že se jedná o vládu dvou a více papežů označilo 91 % žáků. Otázka týkající se islámu, již tak velkou úspěšnost neměla. Ptala se na boha, ve kterého vyznavači islámu věří. Odpověď, že se jedná o boha Alláha, správně označilo 67 %. Další otázka byla poslední výběrová a ptala se na poloostrov, kde se v 8. století vylodili Arabové. Správnou odpověď zvolilo 72 % žáků.

Následující otázky již byly otevřené. Správnost odpovědí je zde mnohem menší než u odpovědí, kde odpovědi žáci pouze vybírali. Nejnižší úspěšnost má otázka týkající se křížových výprav. Žáci měli napsat důvod konání první křížové výpravy.

Za správnou odpověď bylo považováno dobytí Jeruzaléma nebo šíření křesťanství. Správně odpovědělo pouze 15 % žáků.

Poslední dvě otázky v testu se týkaly architektury. Nejprve měli žáci napsat, jaký umělecký styl předcházel gotice. Správnou odpověď románský sloh uvedlo pouze 18 % žáků. Jediná otevřená otázka s vysokou úspěšností se týkala stavby, kterou žáci měli pojmenovat. Jednalo se o stavbu z románského slohu, konkrétně o rotundu. Správnou odpověď zde napsalo 54 % žáků.

Jak je patrné z výsledku, žákům dělá problém odpověď na otevřené otázky. Potvrzuje to i fakt, že na poslední tři otevřené otázky vůbec neodpovědělo celkem 20 % z celkového počtu žáků.

8 Výsledky dotazníku

8.1 Oblíbenost dějepisu

Na téma oblíbenosti jednotlivých předmětů se konala již řada výzkumů. Například v roce 2004 výzkum proběhl pod záštitou pedagogické fakulty v Plzni. Celkem bylo dotazováno přes šest a půl tisíce žáků na základních a středních školách. Největší vzorek žáků pocházel ze základních škol a nižších gymnázií (4500). Žáci v dotazníku odpovídali na oblíbenost předmětů a na obtížnost předmětů. Žáci měli na výběr celkem z šesti možných odpovědí ve stupnici krajně neoblíbený až velmi oblíbený. Žáci nejčastěji odpovídali, že pro ně je dějepis středně (ne)oblíbený. V celkovém hodnocení dějepis obsadil osmé místo z patnácti, celkem posuzovaných předmětů.²¹¹

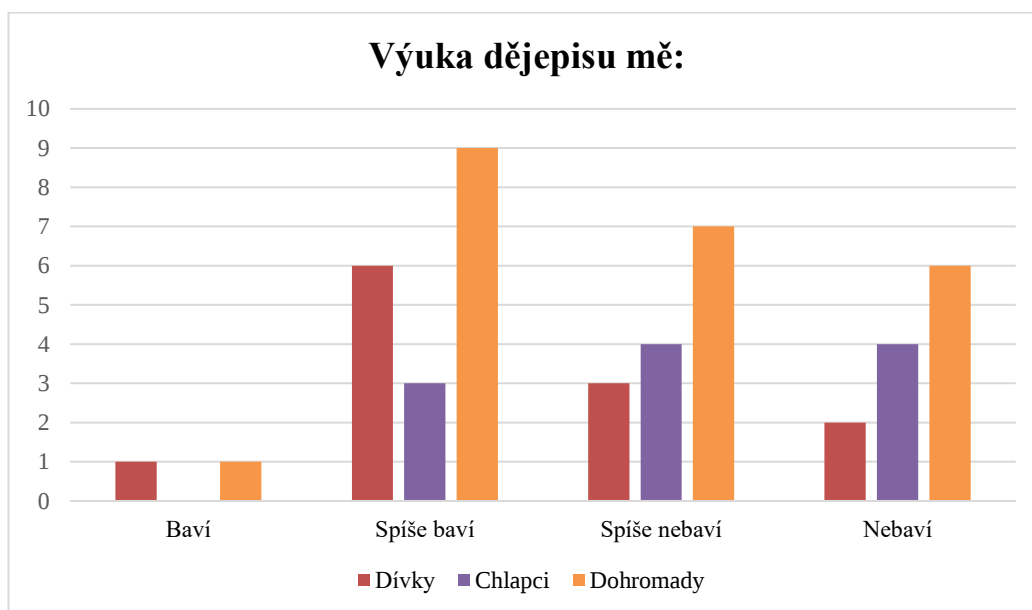
Test na oblíbenost dějepisu u žáků 9. tříd provedla i česká školní inspekce v roce 2015. I když se jedná o vyšší ročník, než je dále zkoumaný vzorek, uvedeme data i z tohoto šetření. Výsledkem šetření bylo, že 62 % žáků dějepis baví a byl zařazen do tří nejoblíbenějších předmětů. Je nutné upozornit, že šetření se týkalo pouze společenskovědních předmětů.²¹²

---

²¹¹ HÖFER, Gerhard. *Některé výsledky celostátního výzkumu „Vztah žáků ZŠ a SŠ k výuce obecně, a zvláště pak k výuce fyziky“* [online]. 2004 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: https://kof.zcu.cz/ak/trendy/2/sbornik/svoboda_e/srni.doc

²¹² *Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2014/2015* [online]. In: [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <http://www.vzdelavacisluzby.cz/dokumenty/banka-souboru/1823641.pdf>

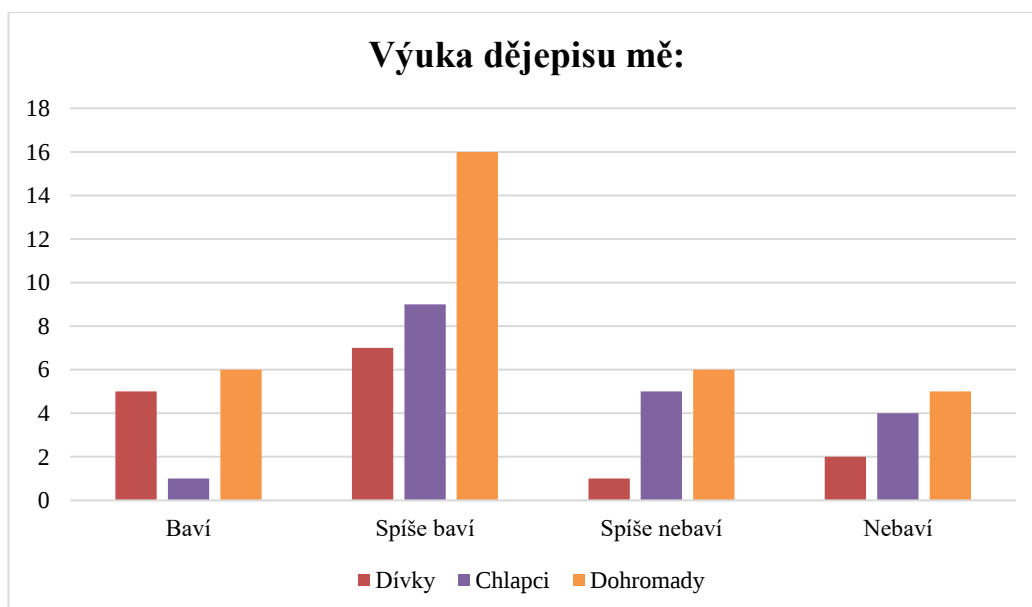
8.1.1 Základní škola 8. května Šumperk

Graf 4: Oblíbenost předmětu základní škola Šumperk

Jak lze vidět z grafu č. 2, jsou patrné rozdíly v oblíbenosti předmětu mezi pohlavími. Dívky mají dějepis ve větší oblibě než chlapci. Obecně lze ale říci, že žáci považují dějepis za oblíbený předmět, což odpovídá i výsledkům výše uvedených výzkumů.

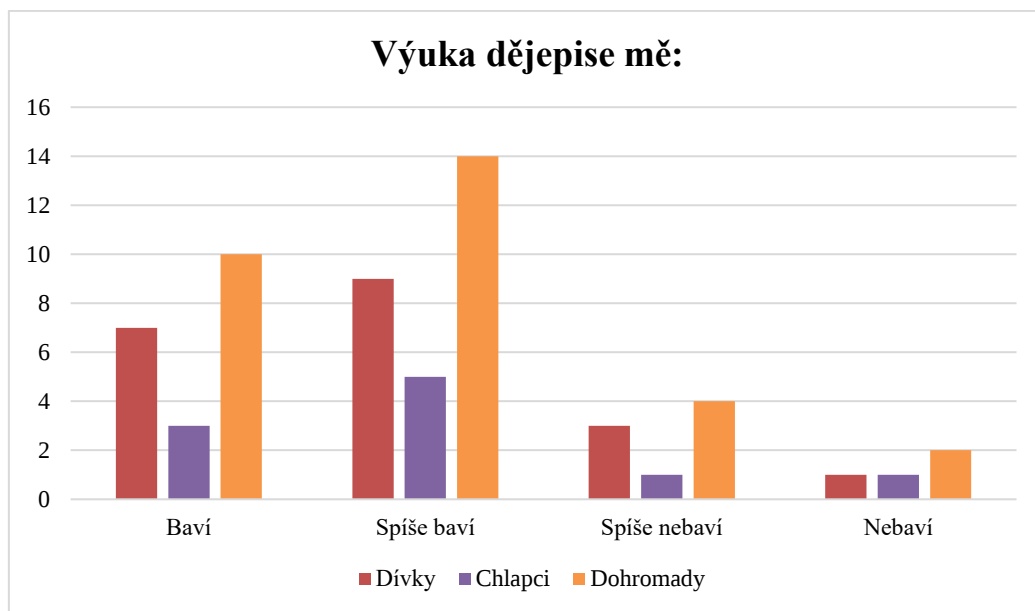
8.1.2 Základní škola Karla Staršího ze Žerotína Bludov

Graf 5: Oblíbenost předmětu základní škola Bludov

Žáci v na bludovské základní škole mají k dějepisu vesměs kladný vztah. Největší počet žáků výuka spíše baví. Opět jsou zde patrné rozdíly mezi vnímáním dívek a chlapců, kdy dívky mají k dějepisu spíše pozitivnější vztah.

8.1.3 Gymnázium Šumperk

Graf 6: Oblíbenost předmětu gymnázium Šumperk

Žáky na gymnáziu výuka dějepisu převážně baví. Rozdíly mezi vnímáním chlapců a děvčat nejsou tak patrné jako v předchozích případech.

8.1.4 Shrnutí

Z celkového počtu 87 žáků se dějepis těší oblibě u 20 %, z toho se jedná v téměř v 70 % o dívky. Ovšem celkově 47 % žáků má k dějepisu také kladný vztah a v dotazníku volilo odpověď spíše baví. U této odpovědi se již velmi neliší rozdíl mezi dívkami a chlapci. Z toho vyplývá, že více než polovina žáků považuje dějepis za předmět, který je baví a lze tedy předpokládat, že se řadí mezi oblíbenější předměty.

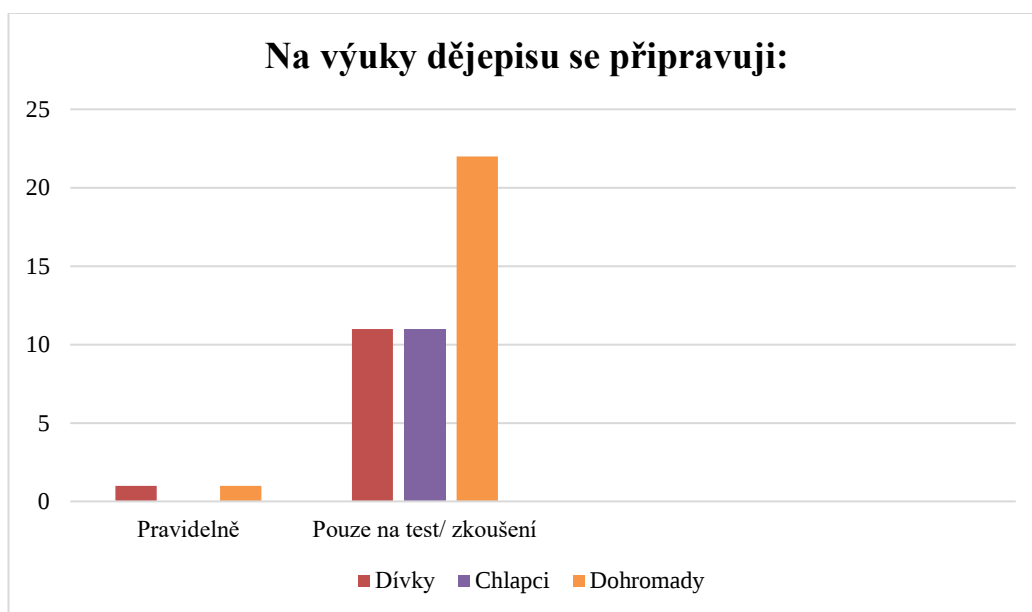
Relativně nízkou oblibu dějepisu, lze přičíst výukovým metodám, které jsou při výuce využívány. Žáky z pochopitelných důvodů nebaví pouze poslouchání učitelova výkladu. Výuka dějepisu přináší mnoho možností při výběru výukových metod. Žáky je například možno zapojit do získávání nových poznatků pomocí internetu, encyklopedií a přiblížit, jim tak práci historika.

Jak ukázal výzkum, pokud učitel zařadí do výuky aktivizační prvky a upustí od výkladu, výuka dějepisu se pro žáky stane efektivnější i zábavnější.

8.2 Příprava na výuku a test

Česká školní inspekce, jejíž výzkum byl zmíněn výše, se také ptala na otázku: *Koho požádáš o pomoc, když si nevíš rady?* 18 % žáků uvedlo, že používá internet a 19 % uvedlo, že používá učebnici. Toto srovnání uvádíme z důvodu, že žáci nejsou zvyklí (viz. následující grafy) se z učebnice učit, ale přesto ji dle výzkumu využívají jako záchytný bod. Rozdíl ve využití internetu může být dán různou věkovou skupinou zkoumaných žáků.²¹³

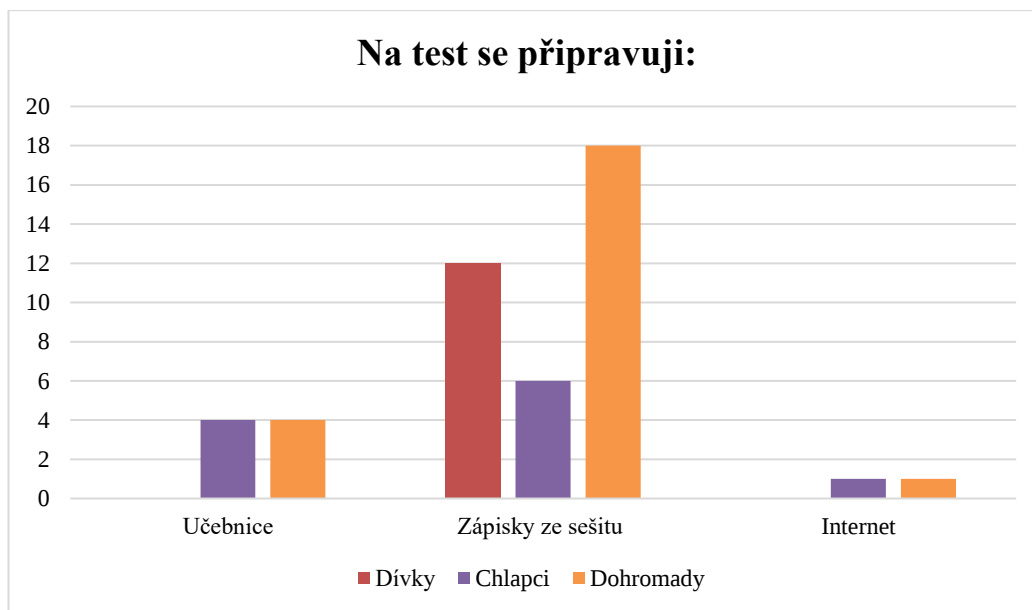
8.2.1 Základní škola 8. května Šumperk

Graf 7: Příprava na výuku základní škola Šumperk

Jak z grafu č. 7 vyplývá téměř žádní žáci se na výuku nepřipravují pravidelně. Učení probíhá pouze na ohlášený test. Na tuto otázku navazovala otázka, jak se žáci na test připravují. Na výběr měli ze čtyř možností. Výsledky ukazuje následující graf (č.8). Graf zobrazuje možnosti pouze tři, protože možnost *jiné* nebyla ani jednou zvolena.

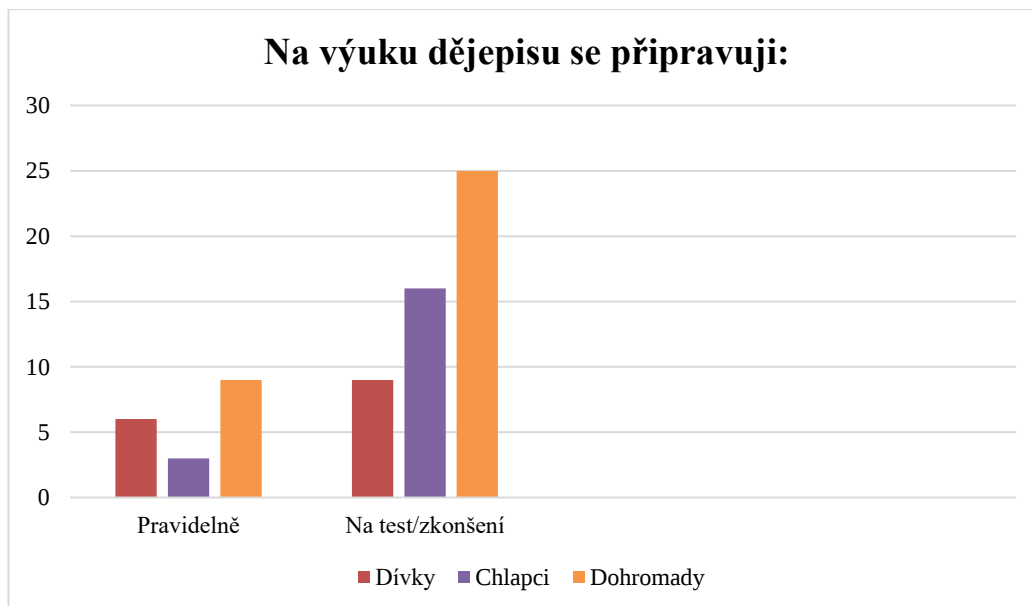
²¹³ Česká školní inspekce. *Výběrové zjišťování výsledků žáků 9. ročníku základních škol a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií a žáků 3. ročníku vybraných oborů středních odborných škol*. 2015. str. 39.

Graf 8: Příprava na test základní škola Šumperk

Z grafu tedy vyplývá, že se žáci na výuku připravují převážně ze svých zápisků. Je to dáno povahou hodiny, kdy učitelka dětem zápis předkládá a požaduje pouze informace ze sešitu.

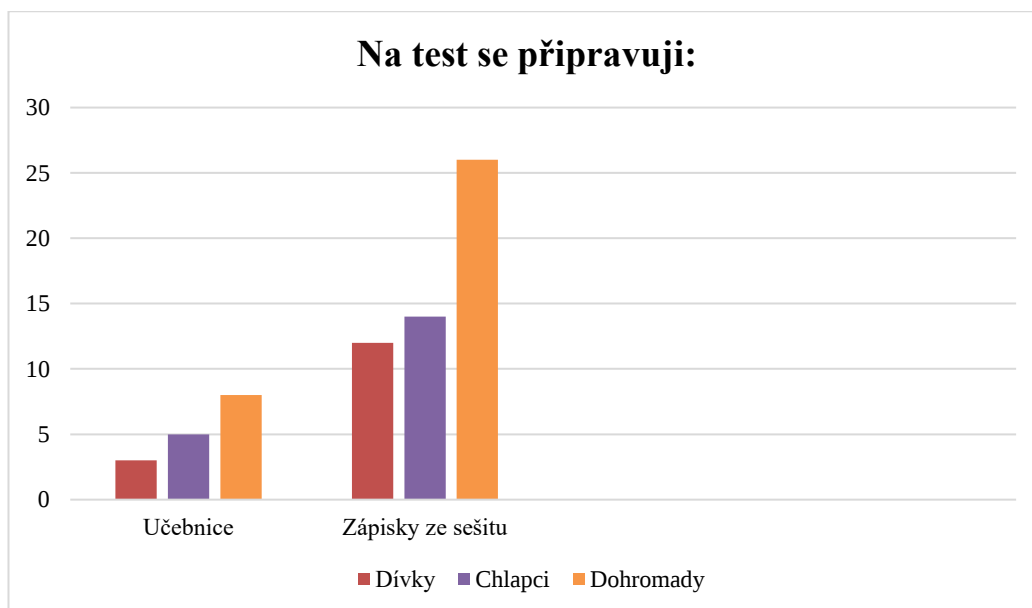
8.2.2 Základní škola Karla Staršího ze Žerotína Bludov

Graf 9: Příprava na výuku základní škola Bludov

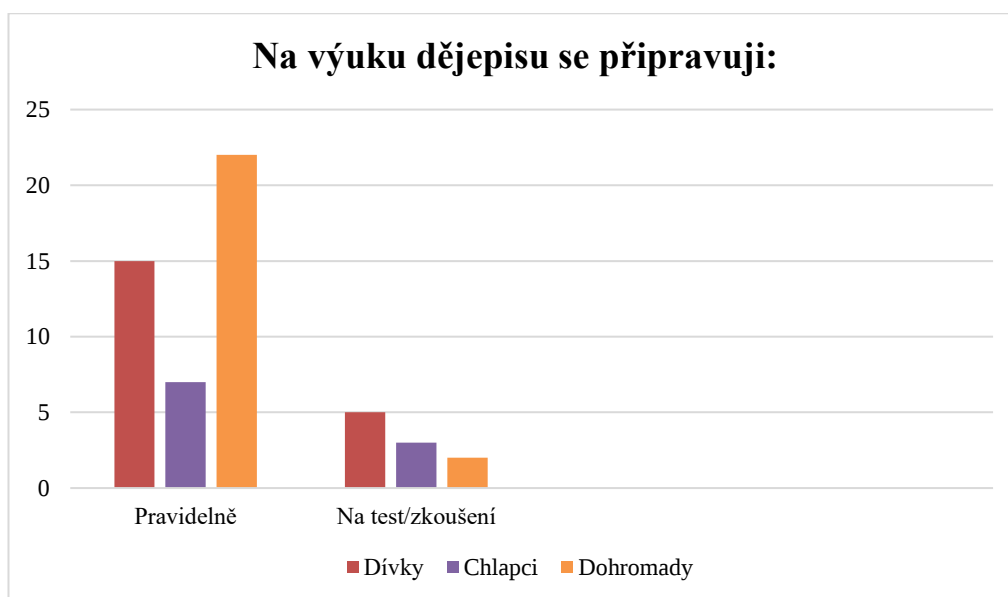
Z grafu č.9 je patrné, že převážná většina žáků se učí pouze na ohlášený test nebo zkoušení. Dívky jsou mnohem pečlivější a na výuku se připravují pravidelně. Z následujícího grafu vyplývá, že pouze tři dívky a pět chlapců se připravují na výuku z učebnice. Zbytek žáků

se připravuje ze svých zápisků. Internet jako hlavní zdroj informací pro přípravu na test nevyužívá žádný žák.

Graf 10: Příprava na test základní škola Bludov

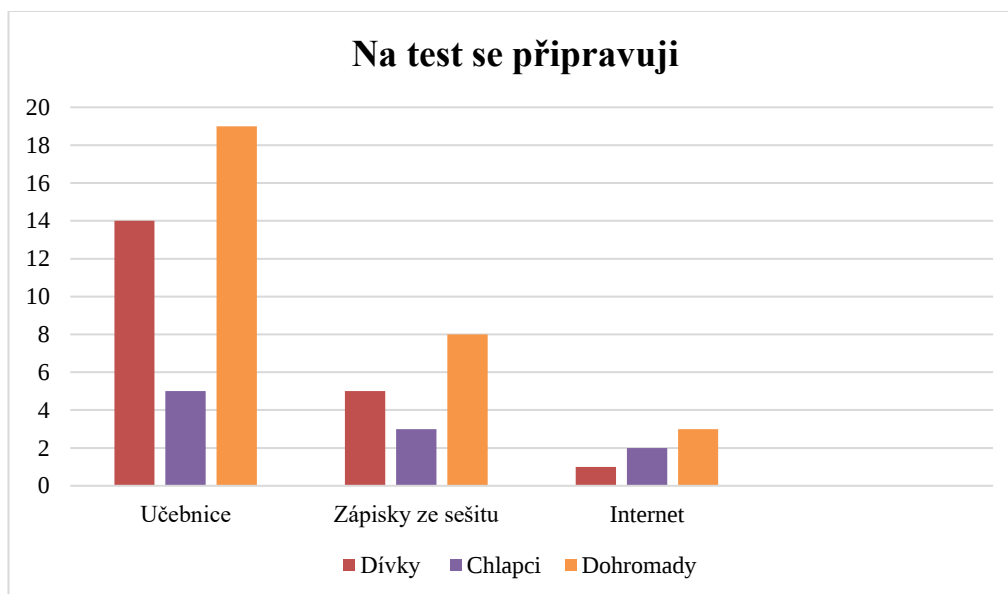
8.2.3 Gymnázium Šumperk

Graf 11: Příprava na výuku gymnázium Šumperk

Jak lze vidět z grafu č. 11 většina žáků na gymnáziu se na výuku připravuje pravidelně. Tento výsledek je dán průběhem hodin, kdy žáci nejsou pravidelně zkoušeni, ale nepravidelně píší krátké testy na začátku hodiny.

Z grafu č. 12 je patrné, že k přípravě na test žáci využívají převážně učebnice. Opět je zde možno odkázat na způsob vedení hodiny, kdy si žáci píší zápisy sami v průběhu hodiny. Z tohoto výsledku je možné předpokládat, že si žáci zápisky nepíší, nebo píší nedostatečně, a proto raději využívají učebnici. Pouze tři žáci uvedli, že se připravují pomocí internetu.

Graf 12: Příprava na test gymnázium Šumperk

8.2.4 Shrnutí

Z předchozích výsledků vyplývá, že pouze 37 % žáků se připravuje pravidelně na každou hodinu. Z tohoto procenta je nejvyšší zastoupení dívek, a to téměř ve čtyřech čtvrtinách. Z předchozích grafů je také zřejmé, že největší část tvoří žáci gymnázia. Pravidelnost přípravy je dána odlišnou formou zkoušení.

K přípravě na hodinu žáci převážně využívají vlastních zápisků, které si pořizují během hodiny. Jedinou výjimku opět tvoří žáci gymnázia. Tito žáci jsou více vedeni k samostatnosti a zápisky si vytvářejí sami pomocí učebnice, a proto ji více využívají k přípravě na testy.

Využívání internetu je u žáků v sedmých třídách spíše ojedinělé. K přípravě jej využívají pouze 3 % dotazovaných žáků.

8.3 Oblíbené téma

Tomuto tématu se opět věnovala Česká školní inspekce ve své tematické zprávě o výuce soudobých dějin z května roku 2016. Do výzkumu se zapojilo bezmála 1300 škol, z toho převážnou většinu tvořily školy základní. Žáků se mimo jiné ptali na nejoblíbenější téma v průběhu vzdělávání. Žáci měli možnost vybrat z pěti nabízených odpovědí. Odpovědi byly řazeny dle období: pravěk, antika, středověk (do 6. století); 6. století až začátek první světové

války; léta 1918–1945; soudobé dějiny a poslední možností bylo žádné. Nejvíce žáků dle výzkumu oslovilo téma 1918–1945, jedná o 54 %. Téma, které spadá do výzkumu této práce zajímá pouze 21 % žáků, které oslovila České školní inspekce. 5 % žáků nezajímá žádné z uvedených témat.²¹⁴

8.3.1 Základní škola 8. května Šumperk

Poslední otázka v dotazníku se týkala oblíbeného tématu v dějepise. Mohlo se jednat o téma, které již žáci probrali nebo které je zajímá a věnují se mu ve svém volném čase. Žáky pravděpodobně velmi ovlivnilo právě probírané téma Karel IV, protože se v odpovědích objevilo šestkrát. Další témata se objevila už pouze v jednom zastoupení. Jedná se o: Egypt, Řecko – Alexandr Veliký, Přemyslovská knížata, křížové výpravy, Aztékové, Inkové. Jedná se převážně o témata, která mají žáci v živé paměti, protože byla probírána v nedávné době. Na tuto otázku neodpovědělo pět chlapců a jedna dívka.

8.3.2 Základní škola Karla Staršího ze Žerotína Bludov

Otázka na oblíbené téma byla i v této třídě velmi ovlivněna probíranou látkou. Většina žáků odpovídala, že je nevíce zaujal středověk konkrétně Přemyslovci a Lucemburkové. Další témata, které se v odpovědích vyskytovala jsou: pravěk, antický Řím a velmi často také stoletá válka. Pouze jedna žákyně uvedla, že ji nejvíce zajímá téma první světové války. Jedná se o jediné téma, které bylo v odpovědích a žáci dané téma ještě neprobírali.

8.3.3 Gymnázium Šumperk

V této třídě byly odpovědi na otázku oblíbenosti dějepisného tématu velice pestré. Stejně jako na ostatních školách i zde byla velmi častá odpověď téma, které žáci právě probírali. V tomto případě se jednalo o Přemyslovská knížata. Dále se vyskytovala témata týkajících se válek ve 20. století. Další častá odpověď bylo antické Řecko nebo antický Řím, Velká Morava, Stoletá válka či vikingové.

---

²¹⁴ Tematická zpráva: Výuka soudobých dějin na 2. stupni základních škol a na středních školách [online]. In: [cit. 2019-04-10].

Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2016_TZ_vyuka_soudobych_dejin.pdf

8.3.4 Shrnutí

Celkově lze říci, že mezi nejoblíbenější téma patří Přemyslovci a Lucemburkové. Vzhledem k faktu, že toto téma je na školách právě probíráno, je otázkou nakolik jsou žáci situací ovlivněni. Témata, která se v odpovědích objevovala častěji jsou světové války. Ostatní témata se objevovala ojediněle. Jednalo se například o antický Řím, vikinky či Sámovu říši.

V mnoha případech žáci na otázku neodpověděli. Jednalo se převážně o žáky, kteří v předchozí otázce odpověděli, že je dějepis spíše nebaví nebo nebaví.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo zmapovat znalosti žáků v sedmých třídách v dějepise na různých školách. První teoretická část práce se věnuje dějinám školství. Záměrně se práce zabývá i vývojem v antickém Řecku a Římě, kde je spatřován počátek vzdělanosti a rozdělení výuky u dívek a chlapců. Práce se nadále věnuje převážně českému prostředí, kde je popsán počátek vzdělanosti v českých zemích. Následuje popis vývoje jednotlivých škol. Jsou zde okrajově, také zmíněny světové osobnosti, které výrazně zasáhly do smýšlení o pedagogice i o dějinách. Vývoj školství je zakončen kurikulární reformou, která proběhla v roce 2005.

Další část práce je věnována samotné výuce dějepisu. V úvodu druhé kapitoly je popsán vývoj výuky. Kapitola se věnuje současnému stavu, což znamená postavení dějepisu v rámcovém vzdělávacím programu. Následující kapitoly se věnují dějepisu jako vyučovacím předmětu, jeho cíli a významu. Důležitou součástí této kapitoly je také kapitola nazvaná učebnice, která se týká jejího významu, funkce a využití ve výuce.

K výuce neodmyslitelně patří také výukové metody, kterým se věnuje další část druhé kapitoly. Ty jsou v práci rozděleny do dvou částí: klasické a moderní. Klasické výukové metody byly vybrány takové, které bývají ve výuce učiteli využívány nejčastěji. Dále je velká pozornost věnována moderním neboli aktivizačním metodám. Tyto metody bývají na školách využívány stále v malém množství i přesto, že nejvíce rozvíjí samostatnost žáků a podporují rozvoj klíčových kompetencí.

Praktická část je věnována problematice výuky dějepisu na školách. V první části je popsána historie jednotlivých škol, na kterých byl prováděn výzkum. Na tuto část bezprostředně navazuje popis současného stavu školy. Následující část práce se věnuje výuce dějepisu v jednotlivých třídách. Tyto informace byly získány rozhovorem s učitelem. Rozhovor měl za úkol zmapovat prostředí ve kterém je výuka vedena, systém zkoušení, postoj k využití učebnice a výukovým metodám. Učitelky shodně uvádějí, že během výuky používají převážně výklad. Tuto situaci podporuje vysoký počet žáků ve třídě. Shodují se také na tom, že pokud to situace umožňuje snaží se do výuky dát alespoň aktivizační prvky.

Další část práce se již věnuje dotazníku a didaktickému testu, který byl žákům zadán. Výzkum ukázal, že žáci nižšího gymnázia mají v porovnání s žáky navštěvující základní školu na vesnici v průměru o bod lepší výsledek. Rozdíl mezi základní školou ve městě a nižším gymnáziem již byl ale celkem nepatrný. Obecně z výzkumu vyplývá, že žáci mají problém své odpovědi formulovat, protože otevřené otázky v testu patřily k nejhůře hodnoceným. Vysoké výsledky naopak zaznamenaly otázky, které se týkají křesťanství a českých zemí.

Po didaktickém testu následoval dotazník, kde žáci odpovídali na čtyři otázky týkající se oblíbenosti dějepisu a přípravě na výuku. Z odpovědí vyplynulo, že dějepis je u žáků spíše oblíbený předmět. Výsledky dotazníku potvrzuje i výroční zpráva české školní inspekce z roku 2015, se kterou jsou části výzkumu porovnávány.

Další část práce se zabývá přípravou žáků na výuku. Z odpovědí vyplývá, že většina žáků se připravuje pouze na ohlášený test. Jedinou výjimku tvoří žáci gymnázia, což je dáno rozdílným systémem zkoušení. Gymnázium také tvořilo jedinou výjimku, co se týče materiálu, ze kterého se žáci na výuku připravují. Žáci na gymnáziu jako jediní více uváděli, že používají učebnici jako hlavní oporu při učení.

Poslední otázka se ptala, zda mají žáci oblíbené dějepisné téma. Velká část dotazovaných žáků odpovídala, že je zajímavá téma týkající se Přemyslovců a Lucemburků. Tyto odpovědi jsou z velké části dány právě probíraným tématem v hodinách, kterému bývá z pravidla věnována značná pozornost. Dále se objevovaly odpovědi týkající se antického Řecka a Říma či válek ve 20. století.

Seznam zdrojů

100. let Hlucháku [online]. Šumperk: Základní škola Šumperk, 2013 [cit. 2016-11-01]. Dostupné z: <http://www.hluchak.cz/100/>

ČABALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011, 272 s. ISBN 978-80-247-2993-0.

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7.

ČAPEK, Vratislav et al. *Úvod do studia didaktiky dějepisu*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2005, 92 s. ISBN 8070433957.

Česká školní inspekce. *Výběrové zjišťování výsledků žáků 9. ročníku základních škol a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií a žáků 3. ročníku vybraných oborů středních odborných škol*. 2015. str. 3.

DOLEŽAL, Jiří a FROMKOVÁ, Jarmila. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: Národní filmový archiv, 1996, 284 s. ISBN 8070040858.

DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada, 2015, 246 s. ISBN 978-80-247-5039-2.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

HÁBL, Jan a JANIŠ, Kamil. *Přehled dějin pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, 113 s. ISBN 978-80-7435-044-3.

Historie školy. In: <https://www.gymspk.cz/> [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.gymspk.cz/historie-skoly/>

Historie školy. In: *ZŠ Bludov* [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.zsbludov.cz/node/31>

HÖFER, Gerhard. *Některé výsledky celostátního výzkumu „Vztah žáků ZŠ a SŠ k výuce obecně, a zvláště pak k výuce fyziky“* [online]. 2004 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: https://kof.zcu.cz/ak/trendy/2/sbornik/svoboda_e/srni.doc

HORÁK, Josef a KRATOCHVÍL Milan. *Nástin dějin pedagogiky*. Liberec: Technická univerzita, 2001, 121 s. ISBN 8070834722.

HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku dějepisu: výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vyučování*. Úvaly: Albra, 2007, 92 s. ISBN 978-80-7361-037-1.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2016, 254 s. ISBN 978-80-247-5326-3.

JULÍNEK, Stanislav a kol. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 275 s. ISBN 8021034955.

JŮVA, Vladimír a JŮVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2003, 91 s. ISBN 807315062X.

KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2009, 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4

KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ Dana. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. ISBN 978-80-247-2429-4.

KRÁLÍKOVÁ, Marie, NEČESANÝ, Josef a SPĚVÁČEK, Václav. *Nástin vývoje všeobecného vzdělání v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 184 s.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

MAŇÁK, Josef, JANÍK, Tomáš a ŠVEC, Vlastimil. *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido, 2008, 127 s. ISBN 9788073151751.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001, 98 s. ISBN 8021103728.

OBST, Otto. *Obecná didaktika*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2017, 176 s. ISBN 978-80-244-5141-1.

PARKAN, František. *Didaktika dějepisu*. 2014. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-644-4.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 2013, 562 s. ISBN 978-80-262-0367-4.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009, 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1998, 148 s. ISBN 8085931494.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání [online]. 2017 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

RODOVÁ, Veronika. *Dramatická výchova ve službách dějepisu: vzdělávací potenciál tematické kooperativní výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, 179 s. ISBN 978-80-210-7593-1.

Současné trendy ve výuce školního dějepisu [online]. 2011 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=38953&view=5473>

Školská reforma v pedagogickém výzkumu [online]. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/skolska-reforma-v-pedagogickem-vyzkumu>

ŠTVERÁK, Vladimír a ČADSKÁ Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 2001, 100 s. ISBN 8071847976

ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: SPN, 1983, s. 307

ŠVP – Čemukoliv se učíš, učíš se pro sebe [online]. 2018. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.gymspk.cz/dokumenty-ke-stazeni/>

ŠVP pro ZV – Hluchák [online]. 2016 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://www.hluchak.cz/skolni-vzdelavaci-plan/>

ŠVP pro ZV [online]. 2016. [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.zsbludov.cz/node/5>

Tematická zpráva: *Výuka soudobých dějin na 2. stupni základních škol a na středních školách* [online]. In: [cit. 2019-04-10].

Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2016_TZ_vyuka_soudobych_dejin.pdf

VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008, 352 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1865-1.

VALIŠOVÁ, Alena a KASÍKOVÁ Hana a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2011, 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Rákoska v dílně lidskosti: česká škola v 19. století očima účastníků*. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2533-3.

VYČICHLOVÁ, Vlasta. *Dokumentární film ve výuce: Jeden svět na školách*. Praha: Člověk v tísni, 2015, 93 s. ISBN 978-80-87456-65-1.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2014/2015 [online]. In: [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <http://www.vzdelavacisluzby.cz/dokumenty/banka-souboru/1823641.pdf>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online] 2004 [cit. 2019-04-02] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-15-2-2019>

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice*. 2014. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4100-0.

Příloha č. 1 – Didaktický test

Název školy:

Pohlaví:

Holka

Kluk

1. **Posvátná kniha křesťanů se nazývá:**
  - a) Korán
  - b) Tanach
  - c) Bible
2. **Jak se nazývá nejvyšší církevní hodnostář?**
  - a) Papež
  - b) Kněz
  - c) Biskup
3. **První státní útvar na našem území se nazývá:**
  - a) Sámova říše
  - b) Velká Morava
  - c) Přemyslovské Čechy
4. **Byzantský císař Michal III. vyslal na Moravu v 9. století:**
  - a) Nového biskupa
  - b) Bratry Cyrila a Metoděje
  - c) Nového krále
5. **Prvním historicky doloženým Přemyslovcem byl:**
  - a) Boleslav I.
  - b) Bořivoj
  - c) Přemysl
6. **Jaké bylo jméno prvního českého krále?**
  - a) Vratislav II.
  - b) Vladislav II.
  - c) Přemysl Otakar I.
7. **V období Přemyslovských králů začaly vznikat:**
  - a) První města
  - b) První řemesla
  - c) První školy
8. **Vyjmenuj 3 vrstvy obyvatelstva ve středověku:**
  - a)
  - b)
  - c)
9. **Nejvýznamnější panovníkem na českém trůnu z rodu Lucemburků byl:**
  - a) Karel IV.
  - b) Zikmund Lucemburský
  - c) Svatý Václav
10. **Jméno prvního středověkého císaře bylo:**
  - a) Řehoř VII.
  - b) Ota I.
  - c) Karel Veliký

11. Mezi kterými zeměmi probíhala stoletá válka?

- a) Anglie – Francie
- b) Svatá říše římská – Kyjevská Rus
- c) Francie – České země

12. Jako schizma se označuje situace kdy:

- a) Vládou dva a více papežů
- b) Vládou dva a více králů
- c) Vládou dva a více konšelů

13. Vyznavači islámu věří v:

- a) V jediného boha, kterému říkají Alláh
- b) Ve více bohů
- c) V boha, kterému říkají Mohamed

14. Arabové se v 8. století vylodili na:

- a) Apeninském poloostrově
- b) Pyrenejském poloostrově
- c) Balkánském poloostrově

15. Napiš důvod první křížové výpravy.

.....

16. Napiš, který umělecký styl předcházel gotice.

.....

17. Napište, jak nazývá stavba, kterou vidíte na obrázku?

Výuka dějepisu mě:

- a) Baví
- b) Spíše baví
- c) Spíše nebaví
- d) Nebaví

Na výuku dějepisu se připravuji:

- a) Pravidelně
- b) Pouze na test/zkoušení

Na test se připravuji z:

- a) Učebnice
- b) Zápisků ze sešitu
- c) Internetu
- d) Jiné

Napiš, jaké téma tě z dějepisu nejvíce zaujalo.

.....

Seznam tabulek a grafů

Graf 1: Výsledky testu základní škola Šumperk	55
Graf 2: Výsledky testu základní škola Bludov	56
Graf 3: Výsledky testu gymnázium Šumperk.....	57
Graf 4: Oblíbenost předmětu základní škola Šumperk.....	61
Graf 5: Oblíbenost předmětu základní škola Bludov	61
Graf 6: Oblíbenost předmětu gymnázium Šumperk.....	62
Graf 7: Příprava na výuku základní škola Šumperk	63
Graf 8: Příprava na test základní škola Šumperk	64
Graf 9: Příprava na výuku základní škola Bludov	64
Graf 10: Příprava na test základní škola Bludov	65
Graf 11: Příprava na výuku gymnázium Šumperk	65
Graf 12: Příprava na test gymnázium Šumperk.....	66

Seznam příloh

Didaktický test.....	76

Anotace

Jméno a příjmení:	Aneta Macková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kopeček, Ph. D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Srovnání úrovně vědomostí žáků z dějepisu v sekundárním vzdělávání na vybraných školách
Název v angličtině:	The comparison of history knowledge levels of pupils in secondary education at selected schools.
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá historií pedagogiky a výuky dějepisu v českých zemích až do roku 2019. Součástí práce je popis klasických i moderních výukových metod. Cílem práce je popsat historii na školách, kterých byl prováděn výzkum. Dále shrnout výsledky didaktického testu a dotazníku, který byl zadán žákům v sedmých třídách.
Klíčová slova:	Historie pedagogiky, výuka dějepisu, výukové metody, vědomosti, základní škola, gymnázium
Anotace v angličtině:	This diploma thesis is focused on the history of paedagogics and teaching of History in Czech lands until 2019. The aim of the thesis is to describe the history of schools where the research was conducted and to summarize the results of a didactic test and a questionnaire which were given to 7th grade pupils.
Klíčová slova v angličtině:	History of paedagogics, teaching of History, educational methods, knowledges, elementary school, grammar school,
Přílohy vázané v práci:	Didaktický test
Rozsah práce:	126 301 znaků
Jazyk práce:	čeština